

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ERINDRINGER

II

NIELS LASSEN

ERINDRINGER

ANDET BIND
REJSER I UDLANDET

MED 27 PORTRÆTTER OG ILLUSTRATIONER

KØBENHAVN
J. L. LYBECKERS FORLAG

1919

Oplag : 1500 Ekspl.

GRÆBES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN.

Mine Børn og Børnebørn

tilegnet.

FØRSTE KAPITEL

Heidelberg.

DEN store Studierejse, som min Erhvervelse af det Stampeske Legat havde sat mig i Stand til at foretage, og paa hvilken jeg havde besluttet at tage min Hustru med, tiltraadte vi i Juni 1872. I denne skønne Sommermaanend ankom vi til vort første Bestemmelsessted, Universitetsbyen Heidelberg.

Inden min Afrejse fra København havde jeg, efter et mig givet Raad, anmodet Udenrigsministeriet om at meddele mig en anbefaling til de danske Gesandtskaber i Udlandet, og denne anbefaling efterkom Udenrigsministeriet med stor Elskværdighed, idet Ministeriet tilstillede mig en saalydende anbefaling:

M. Niels Kjelgaard Poulsen Lassen, docteur en droit, qui à l'aide d'une subvention publique doit entreprendre un voyage à l'étranger pour plusieurs années dans le but de poursuivre ses études de la jurisprudence ayant sollicité du ministère des affaires étrangères une lettre d'introduction pour les léga-

tions et consulats du Roi le ministère se permet de recommander par la présente M. Lassen à l'accueil bienveillant de messieurs les représentants diplomatiques et consulaires de Sa Majesté, et prie ceux d'entre eux, auxquels il aurait l'occasion de s'adresser de vouloir bien, le cas échéant, accorder leur bons offices à ce jeune savant distingué en vu de lui faciliter d'atteindre le but de son voyage.

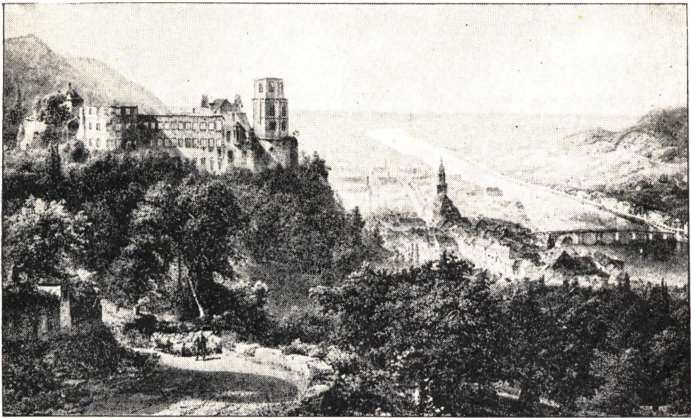
For denne Anbefaling skylder jeg Udenrigsministeriet megen Taknemlighed. Jeg har ganske vist ikke brugt Anbefalingen mange Gange, men de faa Gange, jeg har benyttet den, har den for mig været som en Talisman, der aabnede Dørene for mig, og sikrede mig en forekommende og høflig Behandling.

Et af de skønneste Steder i Tyskland, er Byen Heidelberg. Byen dufter af Poesi og Romantik.

Op over Staden hævede sig i Højder paa indtil et Par Tusinde Fod de maleriske og storslaaede Ruiner af det mægtige Slot i Heidelberg, paa begge Sider af Floden Neckar omgivne af bløde løvbeklædte Bjerger, hvor Egernene sprang fornøjede og adrætte omkring.

I Dalen snoede Neckar sig videre i skønne Slangebøgtninger paa dens videre Vej til Rhinen. Strax nedenfor Heidelberg gik Landskabet over i et fredeligt og frodigt Sletteland, for en Del bevoxet med Vin. Der hævede den katholske Kirke i Speyer sine mange

Kupler og Taarne op i Landskabet. Naar Varerne skulde føres op mod Strømmen, bleve de indladede i store Pramme, og under stærkt Slid af store og kraftige Heste drevne op mod Strømmen. Gik det nedad Floden, var Farten naturligvis sat betydeligt

Ruinerne af Slottet i Heidelberg.

op, men Løbet i Floden var dog gennemgaaende ret roligt omkring Heidelberg og nogenledes forskaanet for Strømhvirvler.

Min Hustrus og mit første Skridt var at sikre os en fast Bopæl. I denne Henseende vare vi meget heldige, idet vi paa den venstre Side af Neckar lejede os en hyggelig Bolig.

Min Vandring gik derefter til Universitetet i Heidelberg, hvor jeg strax deltog i forskellige Forelæsninger, og ved hvilke jeg i det Hele meget hurtigt følte mig lokaliseret. Et stort Held var det naturligvis for mig, at jeg paa det Trin af mit Liv omtrent med samme Lethed talte Tysk som Dansk. Vor Bolig laa lige paa det Sted, hvor Broen førte over Floden. Ved vor Ankomst til Heidelberg var denne Bro den eneste Adgang til Floden. Senere er der kommen en Bro til, som jeg iøvrigt indtil Dato ikke har lært at kende.

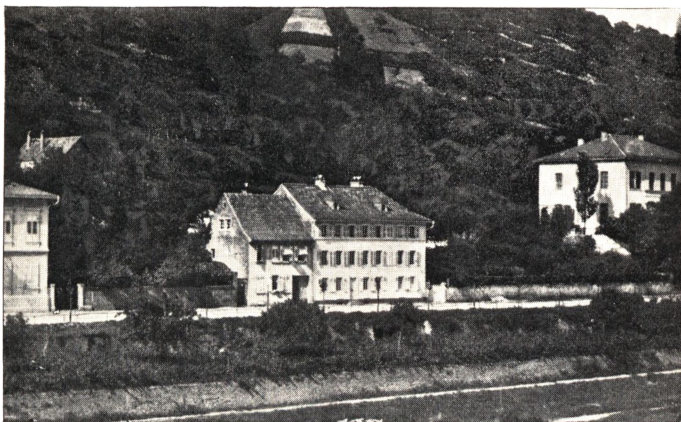
Vore Værter vare en ung Mand og hans aldrende Moder, skikkelige, flittige og stræbsomme Mennesker. De ernærede sig ved et lille Landbrug, idet de holdt en 3 à 4 Køer, som de sørgede omhyggeligt for. Vejen paa venstre Bred gik langs med Floden og var stærkt befærdet af Køer, Heste og Vogne og holdtes under et skarpt Tilsyn af vore Værtsfolk. Disse kunde nemlig ikke finde sig i, at selv den mindste Klat af den paa Vejen spildte kostbare Gødning gik tabt, men sørgede strax for, at Spildet blev samlet op og bragt i Sikkerhed paa deres »Weinberg«, som laa lige op ad Vejen, der gik forbi vore Vinduer.

Et Billede af vort Hjem har jeg endnu bevaret.

Det ses paa omstaaende Billede.

Slotsruinen bredte sig ligeoverfor vor Bopæl, saa

at Udsigten fra vore Vinduer var henrivende og frembød en rig Afvexling for os, Floden passeredes i Dagens Løb af en Uendelighed af Tømmerflaader, der stundom kunde strække sig Tusinder af Fod i Læng-

Vor Bopæl i Heidelberg.

den, og gav Anledning til megen Støjen og Raaben, naar Krumningerne i Floden skulde passeres, og der maatte sørges for, at Grundstødninger bleve undgaaede. Ogsaa Færdslen paa Floden fra Bred til Bred var meget livlig, og gode Kunder for Trafiken i saa Henseende vare de mangfoldige Studenter, der havde deres Tilhold i Heidelberg og ikke sparede paa Pengene.

Studenterlivet tiltrak sig i det Hele i høj Grad min Opmærksomhed, navnlig hos de Studenter, der hørte til de saakaldte »Verbindungen«. Det var i Reglen Børn af velstaaende eller rige Forældre, der overfor deres Kammerater maatte gøre Rede for, hvor store aarlige Indtægter, de kunde gøre Regning paa, idet de sikkert ikke kunde tænke paa at blive admitterede i et Korps, naar de ikke vare meget stærkt beslaaede med Penge.

Disse Verbindungen vare underkastede de gældende Regler om Studenterdueller. Naar der ikke forelaa alvorligere Krænkelser, udkæmpedes disse Dueller ved Huggarter, som man havde Lov til at væрге sig imod ved en foret Stridshandske, et Par Staalbriller til Beskyttelse af Øjnene, og nogle Armskinner til Værn for Armene. Dermed vare Udrustningerne til Kampen tilendbragte. Duellanterne sloge i Reglen løs paa hinanden med en sand Furor, og Kampene saa derfor ret blodige ud, idet det kun varede nogle faa Øjeblikke, inden der flød Blod fra de Kæmpende ofte af flere Saar ad Gangen. Der var altid en Læge tilstede ved en Duel, og naar et Saar var farligt eller betænkeligt, blev paagældende Duellant strax ført bort, og Modparten havde da den Triumf at se sin Kontrapart forsvinde fra Kamppladsen og staa alene tilbage paa denne. Jeg oplevede saavel i

Heidelberg som i andre Universitetsbyer at blive indbudt til at overvære forskellige Dueller. Med særlig Interesse mindes jeg saaledes at have overværet en enkelt Duel, som udkæmpedes mellem de to dygtigste Huggere, der paa min Tid fandtes i den paagældende Universitetsby (Göttingen). Begge Parter udkæmpede under dette Møde deres Kamp med stor Bravour og Dygtighed. Slagene faldt med Lynets Hurtighed efter hinanden, og Sammenstødene saa paa Grund af den Kraft, de to unge stærke Mænd udfoldede under Kampen, meget farlige ud, men det gjaldt dog i nogen Grad om Sammenstødet, hvad Ordsproget siger: »Viel Geschrei und wenig Wolle«. De Kæmpende vare nemlig hinanden fuldstændig jevnbyrdige, saa at det ikke lykkedes dem at ramme hinanden indbyrdes paa effektiv Maade, dog tilføjede de hinanden gensidigt mange Smaasaar, idet under Duellen Huggerterne krummede sig saa stærkt som Vidier, saa at de svirrede over paa Modparten, og saarede ham Gang paa Gang, naturligvis kun paa ganske let Maade, da Slagene paa Forhaand i det Væsentlige vare afparerede. To andre Dueller, jeg oplevede, udkæmpedes af to af mine Bekendte. Ved den ene Duel blev et lille Stykke af den ene Duellant's Næse hugget af, hvad der dog strax blev raadet Bod paa, idet

den tilstedeværende Læge med Lynets Fart klistrede det manglende Stykke af Næsen paa igen.

Ved den anden Duel fik min Bekendt et alvorligere Saar, idet han blev ramt i Tindingens Puls-aare, saa at Blodet stod højt op i en Straale og han maatte finde sig i som ukampdygtig at blive »abgeführt«. Bagefter havde han saa den Tort at blive angreben af Excem, saa at han en rum Tid kom til at se forskrækkelig ud, hvilket vistnok var særdeles haardt for ham, da han var en sjelden smuk Mand. De fleste Korstudenter vare vanzirede af Saar, Rifter eller Plastre, men det syntes de ikke at tage sig nær, idet de øjensynlig vare glade ved at fremvise deres Læsioner som Tegn paa deres formentlige Mod og Manddom. Beskedne vare Korstudenterne efter min Opfattelse paa ingen Maade, og det tyske Korstudenter-væsen var mig i det Hele i høj Grad usympathisk. Jeg fandt deres ydre Optræden nærmest storsnudet, og hele Duelvæsenet hvilede efter min Opfattelse paa en latent Undergrund af Brutalitet. Duellerne kunne maaske stundom fremme det personlige Mod, men sikkert paa Bekostning af bedre Følelser.

Alene den Maade, hvorpaa Korstudenterne hilste paa hinanden, var i mine Øjne egnet til at stille dem i et latterligt Lys. Naar Næverne sidde saa løst, som Tilfældet var i den tyske Studenterverden, var det

for Fredens Skyld nødvendigt og rimeligt, at vise hinanden den yderste Grad af Forekommenhed og og Høflighed, men Studenterne dreve deres Høflighed overfor hinanden efter min Opfattelse til den rene Latterlighed. Naar to Korstudenter hilste paa hinanden, var det som om der udvexledes Hilsener mellem to af Europas mægtige Potentater, saa dybt bøjede man sig for hinanden gensidigt og ofrede forskellige Skrabud overfor hinanden. Hvor vilde overfor al denne Unatur, som man saaledes bar til Skue, ikke en befriende dansk Latter have været velgørende!

Ofte sluttede Studenterne sig sammen og afholdt store Fester paa Slotsruinerne i Heidelberg, der i saadanne Tilfælde bleve oplyste ved Fyrværkerier, Afbrænding af bengalske Blus m. m., hvorved hele Slotskomplekset kom til at staa i en henrivende magisk Belysning. Stundom hengave Studenterne sig til de reneste Barnagtigheder. Saaledes var det i Sommeren 1872 bleven Mode at lade sig sætte over Neckar og lejre sig til Drikkegilder paa selve Bropillerne i Neckarfloden. Dette var i og for sig en ret uskyldig Fornøjelse, men helt ufarlig var denne Leg dog ikke altid. Saaledes hændte det i Sommeren 1872, at under et stort Gilde paa Floden i Neckarsteinach, til hvilket der var truffet mange og store Forberedelser

i Heidelberg, forsvandt pludselig en af Deltagerne i Floden og druknede. De store Festligheder standse da brat, og Baadene vendte i den dybeste Tausched tilbage til Byen. Faa Dage efter fik jeg derpaa

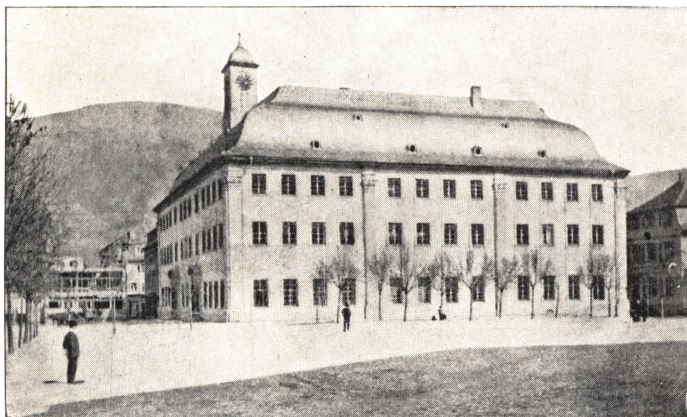
Broen over Neckar.

Lejlighed til at overvære den af Korstudenterne med Pomp og Pragt foranstaltede Ligbegængelse af den omkomne Student. Alle Korstudenter fulgte ved den Lejlighed den overdaadig pyntede Ligvogn. Alle vare de gallaklædte med hvide Handsker og blottede Hugerter i Haanden.

Ligtoget fulgtes af flere Musikkorps, der spillede

Sørgemarcher med den musikalske Sands, som man saa ypperligt forstaar at udfolde i Tyskland.

Skønt var der ellers i Heidelberg til alle Tider, men skønnest var der dog i de dejlige lune Sommeraftener, naar Mørket faldt paa, og Tusinder af Ild-

Universitetet i Heidelberg.

fluer (St. Hans Orme) sværmede omkring Slottet. Uvant som jeg var med dette Syn, kunde jeg ikke blive træt af at betragte disse lysende Insekter, der skinnede saa klart i Mørket omkring os, og syntes at høre hjemme i et andet lykkeligere Himmelstrøg end det, vi beboede.

Blandt de Jurister, jeg i Heidelberg kom i Berø-

Emil Herrmann.

ring med, maa jeg nævne den i høj Grad tiltalende Præsident for Overkirkeraadet i Berlin, Emil Herrmann, af hvem jeg hørte bl. a. en Forelæsning over ausgewählte strafrechtliche Lehren. Herrmann gennemgik med os Howards store Fortjenester for en Reform af Fængselsvæsenet, og gjorde dette i en saa til-

talende Form, at vi Tilhørere ved Skildringen af Howards opofrende Liv og hans sluttelige Død i Ensomheden paa Ruslands Stepper næsten havde ondt ved at beherske vor Bevægelse. En Lærer i Heidelberg, som jeg ogsaa syntes godt om, var Schweizeren Bluntschli, som jeg hørte Forelæsninger af om Politik og Statsret. Mærkelig nok høstede han efter min Opfattelse ikke saa meget Bifald, som jeg havde ventet,

v. Treitschke.

saa at jeg endog kom paa den Tanke, at man i Tyskland maaske ikke undte en Udlænding for megen Vind i Sejlene.

I lignende Fag hørte jeg ogsaa Forelæsninger af den schweizisk-tyske Retslærde Achille Renaud, som jeg dog fandt lidt tør, men han havde ialfald den Fordel, at hans Forelæsninger bleve holdte saa høj-røstede, at Studenterne ikke kunde falde i Søvn under dem.

Med megen Fornøjelse overværede jeg Forelæsninger af den højtansete Historiker og Politiker v. Treitschke om Frederik den Stores Liv. Naturligvis kunde jeg som Dansk ikke dele Treitschkes varme Begejstring for Frederik den Store, men en overordentlig veltalende Mand var Treitschke, og Tilhørernes Interesse forstod han fuldtud at fange.

Som Kuriosum vil jeg tilføje, at jeg i Heidelberg ikke hørte mindre end to Professorer, der gennemgik Goethes Faust og som kunde dette Digterværk Ord til andet udenad, og deklamerede det med den øjensynligste Glæde og Stolthed.

De talrige Studenter baade fra Ind- og Udlandet, der studerede i Heidelberg, medførte naturligvis et livligt Restaurations- og Knejpeliv. Blandt de Steder, jeg særlig erindrer, vil jeg nævne Restaurationerne i Landsbyerne Ziegelhausen, Neckarsteinach og Wolffs-

brunnen. Paa dette sidste Sted holdt Værten flere store Fiskedamme med klart rindende Vand, i hvilke der fandtes en stor Mængde Laxørreder, som man kunde indfange til sig selv med en Ketscher og bestille kogte med det Samme, en Anretning, der i det Hele kun tog et Minimum af Tid og sikkert var en Lækkerbidsken for mange af Værtens Kunder.

I Heidelberg var der et Teater, hvor der opførtes smaa Stykker, ved hvilke man dog i Reglen ikke dristede sig højere tilvejs end til smaa Farcer, som stundom kunde være ret tarvelige, men hvorover vi dog af og til morede os ganske godt. Betydeligt højere stode de dramatiske Forestillinger i den folkerige By Mannheim, der dannede Midtpunktet for Handelstrafiken ved Floderne Neckar, Rhinen og Main, og som var i stærk Opkomst i min Tid. I Mannheim var der en god Operabygning, i hvilken der spillede med Liv og Sjæl og som blev godt besøgt af Omegnens mange Musikkyndige. Efter mange spredte Iagttagelser tror jeg med Sikkerhed at kunne paastaa, at Interessen for Musik og i det Hele den musikalske Begavelse i væsentlig Grad i Tyskland overstiger, hvad vi kunne rose os af i Danmark. Et Vidnesbyrd herom er ogsaa, at en forholdsvis saa lille By som Mannheim allerede paa et Tidspunkt, da Folkemængden

var betydelig ringere end nutildags, kunde holde sin egen Operabygning og benytte den saare livligt.

I det tyske Rige indtraadte der i Sommeren 1872 i social Henseende en ret betydelig Forandring. Det havde længe brændt Riget paa Samvittigheden, at det stadig havde fundet sig i det umoralske Forhold til mange Menneskers Ødelæggelse at taale, at der i Baden-Baden dreves offentligt Hazardspil. I 1872 kom Riget da endeligt saa langt, at det med Udgangen af dette Aar forbød Afholdelsen af Hazardspil. Baden-Baden var en meget statelig By med en udmærket smuk Beliggenhed i Schwarzwald og et mildt Klima.

Vi besluttede paa Falderebet at aflægge Byen et Besøg, og traf endnu i Sommeren 1872 Hazardspillet i fuldt Flor. Det interesserede mig i høj Grad at iagttage de mange Mennesker, navnlig Damer, der gik op i Spilleraseriet. Vi besøgte det paa en Mængde statelige Søjler hvilende Konversationshus saavel som andre anselige Lokaler i Byen og saa paa en Mængde Butiker, der straaled med Perler og Diamanter.

Jeg syntes, at jeg selv for en Gang Skyld burde forsøge Spillelykken, og spillede tre Gange paa et enkelt Nummer, men jeg trak lutter Nitter.

En Rejsekammerat af os bemærkede i den Anledning tørt, at jeg hellere burde have købt en ny Hat til min Hustru, og det maatte jeg jo give ham Ret i.

I August Maaned 1872 fejrede Frankfurt am Main sit Bysbarn den store Goethes Fødselsdag med megen Stolthed og Glæde, og jeg frydede mig paa Forhaand

Konversationshuset i Baden-Baden.

til at overvære Festen. Vi besøgte Goethes Fædrenehjem, men det var ogsaa det Meste, jeg fik ud af Festen. Jeg fik nemlig uventet Brev hjemmefra om, at min Fader pludselig var bleven angreben af Tyfus, og at hans Tilstand var ganske haabløs. Jeg skrev

atter og atter til Hjemmet for at faa Besked om Sygdommens videre Forløb, men noget Svar fik jeg ikke, uagtet jeg i adskillige Dage tilbragte det meste af Tiden paa Postkontoret.

Først nogle Dage efter min Faders Død fik jeg paa Grund af en Misforstaaelse fra Postvæsenets Side mine Breve fra Hjemmet, og det viste sig da, at det var umuligt for mig at naa hjem til Begravelsen.

Min Faders Dødsdag indtraf paa Goethes Fødselsdag den 28. August.

Hans Død var et haardt Slag for mig. I min første Sorg syntes jeg, at mit Barndomshjem faldt sammen med ham. Det var udelukkende med min Fader, at hele min Korrespondance med Hjemmet var bleven ført. Han studerede med Iver og stor Interesse mine Breve. Nu var den Glæde forbi for mig, og det varede en rum Tid, inden jeg senere kunde overvinde mig til paany at optage skriftlig Forbindelse med mine andre kære Paarørende derhjemme.

ANDET KAPITEL

Rejse til München og Ophold der.

I Slutningen af August Maaned hørte Foraarsseme-
stret i Heidelberg op, og da der som Følge deraf
vilde indtræde en større Standsning af Universitetets
Virksomhed, besluttede jeg mig til at forlade Heidel-
berg og tage til München. Vi bestemte os derfor til
at rejse derhen ad en lille Omvej ved at lægge Vejen
over de skønne Bjerge i Schwarzwald ned til Schaff-
hausen, hvor vi vilde se det mægtige Rhinfald.

Da det var lidt smaat med mine Penge, bestemte
vi os foreløbig til at rejse paa 3die Klasse. Det var
en saare besværlig Tur. 3die Klasserne vare nemlig
dengang overfyldte af Rejsende, saa at vi hele Tiden
maatte sidde ret op og ned ved Siden af vore Med-
rejsende, indtil vi den følgende Dags Morgen ved Jern-
banestationen Neuhausen havde Udsigt til at komme
ud af Klemmen.

I en frygtelig Tilstand af Støv og Smuds naaede vi nævnte Station.

Rhinfaldets Kraft og Storhed er naturligvis i høj Grad afhængigt af den øjeblikkelige Vandstand i Rhinen. I denne Henseende var vi ret heldig stillede. Vandstanden var, da vi befandt os henimod Slutningen af August, ret høj, og Faldet præsenterede sig derfor udmærket for os.

Vi kunde bevæge os op til selve Vandfaldet, idet der paa det Sted rejste sig en Klippe næsten lodret tilvejs, til hvilken der var Adgang for de Besøgende. Klippen rystede saaledes i sin Grundvold, at man næsten kunde frygte for, at den vilde styrte ned, men den holdt sig og vil vel holde sig endnu i adskillige Hundreder af Aar.

Ved Rhinfaldet ligger Slottet Laufen med en Restauration, hvor man efter Rejsens Besværligheder kunde faa sig en saare velkommen Hjertestyrkning.

Over Augsburg kom vi derefter til München, hvor vi beredte os til at sætte Bo. Vi kom meget hurtigt paa det Rene med, at det vilde være meget billigt at blive i München. Billigheden gjaldt naturligvis i første Række det bayerske Øl, men den strakte sig saa at sige til alle Livsfornödenheder: Logis, Levnedsmidler, Klæder, Teater, Forlystelser, kort sagt Alt, ene med Undtagelse af The. Da vi en enkelt Gang vilde

forfriske os med en Kop af denne Drik, blev det af Opvarteren meddelt os, at The kunde vi nok faa, men vi maatte have lidt Taalmodighed, da Theen først skulde købes paa et Apothek. Den var derfor noget dyrere, end vi vare vante til, men vi bleve paa ingen Maade udsatte for Optrækkeri. Jeg tør dristigt paa-staa, at jeg intetsteds har levet saa billigt som i München. Det viste sig imidlertid meget vanskeligt for os at faa en Lejlighed. Vi saa paa mange udmærkede Værelser, som var forholdsvis billige, og som vi med største Glæde vilde have lejet, men den ene Vært efter den anden afslog at udleje Værelser til os. Sagen var, at der herskede en stærk Ængstelse i sædelig Henseende hos Værterne. Som jeg vistnok tidligere har antydnet, saa baade min Hustru og jeg meget unge ud, og de forsigtige Udlejere ansaa os i Almindelighed kun for at være gifte paa Skrømt.

Kede af disse Vanskeligheder, og da der saa engang præsenterede sig for os en Værtinde, som saa skikkelig ud, og som ogsaa havde en nogenledes lovende Lejlighed, sloge vi til og lejede den paagældende Bopæl. Desværre kom vi straks til at fortryde dette Lejemaal. Neppe vare vi om Aftenen komne til Ro i vort Logis, førend vi overfaldtes af et Utal af Vægge-lus. Baade min Hustru og jeg lede Helvedeskvaler, forarsagede af disse Bæster. Alt vort Undertøj blev

blodbestænkt paa den modbydeligste Maade. At sove kunde der ikke være Tale om, og vi forlode derfor vore Senge allerede tidligt paa Morgen. Jeg syntes, at vi maatte være betænkte paa overfor Værtinden at sikre os Beviserne for de Plagerier, som vi havde været udsatte for om Natten. I denne Henseende opstod der dog ingen Vanskeligheder for os. Beviserne vare soleklare nok. Væggelusene kunde nemlig, naar de var væltede om paa Ryggen, ikke rejse sig op igen. Da Dagen gryede, kunde jeg derfor præsentere for min Værtinde en talrig Forsamling af paa Ryggen sprællende Lus, og der gjordes fra hendes Side heller ikke mindste Forsøg paa at fragaa Kendsgerningerne; vi flyttede derfor straks. Mærkelig nok er det ikke alle Mennesker, der angribes af Væggelus. Vor Værtinde lejede straks paany vor Lejlighed ud til en preussisk Hauptmann, og da jeg senere spurgte hende om, hvorledes den ny Lejer havde befundet sig om Natten, fik jeg det Svar: »Haat nix gemerkt.«

Endelig naaede vi da lykkelig i Havn. Der boede i München en Militærlæge, der for Tiden var ansat i Frankrig ved den tyske Okkupationshær. Under hans Fraværelse havde hans Hustru og deres Børn taget midlertidig Bopæl hos Konens Forældre i Tyrol, og Lægen havde besluttet sig til, for at tjene nogle Penge, at udleje deres Bopæl i München, ved Hjælp

af en Jomfru, der var i deres Tjeneste. Min Hustru og jeg samt en amerikansk Familie, der bestod af Mand og Kone, som vi iøvrigt ikke kendte det mindste til, lejede saa Stabslægens Lejlighed bestaaende af fire lige store Værelser, der passede udmærket for os to Ægtepar. Værelserne vare hyggelige, Møblementet meget fint, Betrækket paa Møblerne var af lyseblaat Silkebrokade og i udmærket Stand, da Stabslægen og Frue kun havde været gifte i forholdsvis kort Tid.

Husholdersken Frøken Kathi paatog sig at sørge for vor Forplejning; noget nærmere Samkvem skulde der iøvrigt, ifølge vor Aftale, ikke være mellem os to Familier, men vi skulde være uafhængige af hinanden, saavel i Henseende til Kosten, som med Hensyn til Spisetiderne.

Paa denne Basis kom min Hustru og jeg til at leve fredeligt sammen med det amerikanske Ægtepar og Frøken Kathi mere end et halvt Aar. Frøken Kathi var en elskværdig og god Pige, der utvivlsomt ingensinde har forurettet os i mindste Maade.

Da vi og Amerikanerne boede Dør om Dør med hinanden, kunde vi naturligvis ikke undgaa at høre en Del til hinanden. Ingensinde har vi, mig bevidst, forulempet hinanden. Amerikanerne levede fredeligt sammen, og det Samme gjorde vi. Af og til kunde der falde en Ytring fra Fruens Side, der kunde lyde

lidt krigerisk. Saaledes hørte jeg hende sige et Par Gange til Manden: »Jim, Du bist ein alter Esel,« men jeg tror nærmest, at disse Ytringer maa være faldne i Spøg: Fruen var af Nationalitet Ungarerrinde, og indbyrdes talte Ægteparret Tysk. Til vor Husstand hørte en gammel Jagthund ved Navn »Beckas« — et skikkeligt Dyr, som Frøken Kathi holdt meget af. Beckas var temmelig aflægs og gik med hver Dag kendeligt tilbage. Det hændte mig nogle Gange, naar jeg spadserede en Tur med Beckas, at Vildfremmede tiltalte mig med Ordene: »der Hund ist ja reutig, schlagen sie das Thier tot.« Saa hændte det, at Frøken Kathi en Dag efter Middagsmaaltidet blev tiltalt af Amerikaneren med den spydige Vending: »Fräulein Kathi, wenn Sie ein anderes Mal uns Suppe geben wollen, da kommen Sie gefälligt weniger Haar von Beckas hinein.« Dette blev Dødsstødet for Beckas, som Frøken Kathi nu maatte lade slaa ihjel. Dette er den eneste lille Rivning, der har været i vort lille Samfund, medens vi boede sammen i Barerstrasse.

Amerikaneren havde ikke lidt Humor, og morede mig stundom ved sit ofte noget ubehjælpomme tyske Sprog. Da han saaledes havde faaet en, sikkert ganske uberettiget, Tro paa, at Frøken Kathi formentlig stod i et intimt Forhold til Stabarzten, udtrykte han denne Mistanke paa følgende drastiske Maade

overfor min Hustru. »Glauben Sie nicht, Frau Doctor, dass der Stabsarzt kan machen mit Fräulein Kathi, was er will.«

En Dag besluttede Amerikaneren, en bayersk Student, som var en Bekendt af Frøken Kathi, og jeg, selv at hyde os til Gæster i Franciskanerklostret. Paa Forhaand fik jeg at vide, at det ikke kostede noget, men at man plejede ved en slig Lejlighed frivilligt at yde et lille Vederlag til Munkene. Medens vi drak af det udmærkede Øl, passiarede vi med Munkene, der vare faglærte Bryggere, og vistnok meget dygtige til dette Arbejde, hvorfor de ogsaa vare stolte af deres Franciskaner Bryg Trods de store Kvantiteter af Øl, som vi nøde, bleve vi ikke perialiserede, men jeg husker dog, at jeg efter Hjemkomsten lagde mig til at sove og bogstaveligt talt sov en Snes Timer i Træk.

Vor Amerikaner var en verdensklog Mand. Da jeg engang beklagede mig til ham over, at vi vare blevne slet behandlede i et Pensionat, sagde han til mig, at Sligt maatte jeg ikke fortælle Udenforstaaende, thi disse vilde da kun tro om os, »dass man sie unterdrücken kann.« Denne Advarsel tog jeg mig ad no- tam senere hen paa Rejsen.

Vor Bopæl laa i et stateligt Kvarter af München. Vejen dertil gik forbi baade det gamle og det nye Pinakothek, og vi boede der saa centralt, at vi havde

let ved at komme rundt til Byens mange Seværdigheder. En særlig Tiltrækning for mig, frembød det kirkelige Liv i München. Midt i Byen ligger den saa-

Marienplatz i München.

kaldte Mariasøjle paa Mariapladsen. Den er dannet af rødt Marmor, og circa sex Meter høj. Om Søjlen knælede jevnlig Andægtige, navnlig Kvinder. Denne aabenlyse Gudstjeneste var for mig noget nyt, og

stemte mig ofte til Alvor. En stor musikalsk Nydelse havde jeg ved mine jevnlige Besøg i Kirkerne, navnlig kom jeg hyppigt i Sankt Mikaeliskirken, hvor

Frauenkirche i München.

der to Gange om Søndagen foredroges udmærket Kirke-musik. En jevnlig Gæst var jeg ogsaa i den store statelige Fruekirke, hvor selve Byens Erkebiskop, omgivet af talrige Gejstlige udfoldede al den Pragt, som

den katholske Gejstlighed ved højtidelige Lejligheder raader over.

Af Kirkefester skal jeg nævne Festen paa »alle Sjæles Dag«. Man gik omkring paa Kirkegaardene fra Kapel til Kapel og saa paa de mangfoldige udpynkede Lig, men denne Ceremoni var mig nærmest en Gru.

Paa selve Juleaften vare vi med vore Amerikanere i Basilikakirken. Den var fuld af Mennesker, og der var glad Julestemning over os Alle.

Paa Rejsen ned til München havde vi truffet en yngre Mand, med hvem min Hustru og jeg kom i livlig Passiar. Da han havde faaet at vide, at vi agtede os til München, fortalte han os, at der i denne By boede en dansk Maler ved Navn Xylander, og anbefalede os indtrængende at opsøge denne, idet han forsikrede, at vi gensidig vilde have megen Glæde af at lære hinanden at kende. Vor Rejsefælle præsenterede sig for os som Kunsthistorikeren Karl Woërmann, der senere har faaet et bekendt Navn i Tyskland. Efter Woërmanns Anvisning opsøgte vi Xylander og omgikkes derefter i en Aarrække med ham, først i München og senere her i København. Xylander var Søn af jevne Forældre. Faderen var en ubemidlet Skrædder, der paa sine gamle Dage boede i Skrædderstiftelsen i Victoriagade paa Vesterbro. Uden anden

Uddannelse end den, en Almueskole kunde byde paa, kæmpede den unge Xylander, der havde en brændende Lyst til at blive Kunstmaler, sig med en ene-staaende Energi fremad paa den sociale Rangstige.

Han søgte at opnaa Uddannelse ved at faa Marstrand til at interessere sig for ham, men hans Forsøg derpaa mislykkedes, hvorom Xylander senere hen i Livet overfor mig udtalte sig med en vis Bitterhed. Han fortalte, at han som ung havde indfundet sig paa Marstrands Bopæl, og efterat Marstrand havde set hans medbragte Skizzer, spurgte denne Xylander om, hvem der interesserede sig for ham, og da Xylander derpaa ærlig svarede, at der ikke var Nogen, der særlig interesserede sig for ham, sagde Marstrand brat afvisende, at saa maatte Xylander opgive Tanken om at blive Maler.

Denne opgav dog ikke Ævret, men stred sig tapert fremad.

Ved Siden af sit Arbejde som Kunstmaler, var Xylander en overordentlig flittig Autodidakt, og jeg har adskillige Gange truffet ham studerende endog store filosofiske Værker.

I Tyskland, navnlig i München, var Xylander en anset Maler, der fik sine Malerier godt betalte. Han forstod sig ogsaa udmærket paa Kunst, og paa at gøre Rede for sine Indtryk af Kunsten. I et noget nær-

mere Forhold til Xylander kom jeg ved efter hans Anmodning at oprette Testamente for ham og hans Hustru. Som Paaskønnelse af dette mit Arbejde, forærede han mig et smukt Maaneskinsstykke fra Flensborg Fjord. Da jeg engang senere fortalte ham om mit Sværmeri for danske Landsbykirker med de bekendte takkede hvide Gavle, forærede han mig et saadant Maleri af et dansk Landskab med en gammel Kirke, som jeg næsten daglig ser paa og glæder mig over.

For nogle Aar siden døde Xylander. Han havde ingen Børn, og sine Efterladenskaber testamenterede han som Hjælp til flinke og stræbsomme unge Mennesker. Til Kunstmusæet i København overlod han til dettes frie Udvalg flere af sine efterladte Kunstværker.

En særlig Glæde og Nydelse havde min Hustru og jeg af Skuespilkunsten i München, der efter mit Skøn dengang stod paa et meget højt Trin, navnlig paa Hoftheatret.

Af de Skuespillere vi saa', maa jeg i første Række nævne Ernst von Possart, der i min Erindring staar som en genial og ualmindelig dygtig Kunstner. Af hans mægtige Repertoire husker jeg ham bl. a. som Richard den III, Shylock, Frantz v. Mohr og som Skurken i Kabale und Liebe. Han var tillige i Be-

siddelse af megen Humor og forstod i komiske Roller i en sjælden Grad at faa Publikum med sig.

Paa den Tid var der i München af Skuespillerinder bl. andre den stærkt forgudede Clara Ziegler, der bar en mægtig Del af Repertoiret, og det sikkert med Rette. Jeg for min Part kunde dog ikke rigtig finde Smag i hendes storslaaede, voldsomme Spillemaade og hastemte Diktion. Nej, saa foretrak jeg den nydelige og skælmske Ingenue Fräulein Meyer, der ogsaa gjorde megen Lykke.

Det var en Fryd for os at høre det smukke tyske Sprog, der taltes fra Scenen paa Hoftheatret i München. Min Hustru og jeg, der begge havde levet vor første Ungdom i Flensborg og jo nærmest der havde hørt Plattysk, nøde her det højtyske, der taltes saa smukt af de veludviklede Stemmer. Det var navnlig ejendommeligt og fængslende for os at lægge Mærke til de aabent udtalte O'er og Ø'er, der forhøjede Sprogets Klangskønhed og gav det forøget Fylde.

Mange smukke Operaopførelser overværede vi i München, og mit første Kendskab til Richard Wagners storslaaede Musik stammer fra disse Aar. Min Begejstring over Lohengrin, Tannhäuser og Valkyrien var stor og har holdt sig lige siden.

I Barerstrasse boede vi ligeoverfor Hans v. Bülow, der netop paa dette Tidspunkt var bleven skilt fra

sin Hustru Cosima for Wagners Skyld, og denne Episode i Wagners Liv var meget omtalt i München, medens vi var der.

Universitetet i München.

I München begyndte Universitetet Forelæsningerne allerede Kl. 8 om Morgenen. Det var ofte paa den Tid af Dagen uforskammet koldt. Som bekendt ligger München paa en Højslette, og fra de høje Alper kom-

mer stundom isnende Kulde ned over Højsletten. Selv paa varme Sommerdage kunde man overraskes af Kulden, naar man mindst var forberedt paa den. Klimaets Kølighed ligesom øgedes ved Universitetsbygningens kolde Arkitektur, og jeg husker som idag

Dr. jur. Conrad Maurer.

disse Morgentimer, hvor den iskolde Vind strøg ind i Universitetets aabne Buegange og fremkaldte Kuldegysninger hos En.

Af Professorerne i München var der i en vis Forstand Ingen, der vilde have været mere egnet til at blive min Lærer, end den, saavel i hele Tyskland som i de fire nordiske Riger og paa Island i høj Grad ansete

Videnskabsmand, Dr. juris og philosophiae Conrad Maurer. Desuagtet meldte jeg mig ikke som hans Discipel, fordi jeg efter min egen Opfattelse manglede Evne og Lyst til at studere Retshistorie og sætte mig ind i de ældgamle Tiders primitive Tankegang. Retshistorie var nemlig Maurers Hovedfag, men ved Siden heraf var han en meget kyndig Mand i den tyske Privatret, og hans store Grundighed og Skarpsindig-

hed fornægtede sig heller ikke paa dette Omraade; men over dette Fag holdt Maurer ikke Forelæsninger det Aar, saa at jeg var afskaaren fra at høre ham heri.

Maurer udfoldede, særlig overfor alle nordiske Studerende, en overordentlig Gæstfrihed. En bestemt Aften om Ugen mødtes vi i hans smukke Hjem i Schellingstrasse, og bleve da trakterede ad libitum med det prægtige bayerske Øl. Samtalen var paa Grund af Maurers mange Kundskaber, hans Humor og store Elskværdighed meget belærende og oplivende for os Tilhørere.

Professor Ebbe Hertzberg.

Blandt Gæsterne ved vore ugentlige Sammenkomster var ogsaa den i Norge, som Retshistoriker ansete, Professor Ebbe Hertzberg, som desværre allerede er død for flere Aar siden. Hertzberg var en af Maurer højt skattet Ven, ligesom ogsaa jeg selv i mange Aar siden har haft megen Glæde og Udbytte af Omgangen med ham. Blandt Gæsterne i Schellingstrasse

maa jeg ligeledes nævne den i Norden bekendte Jurist Professor Amira, hvis livlige og klare Udtalelser det altid var mig en Glæde at høre paa.

For mig syntes Professor Maurer at være en sjelden lykkelig Mand. Pekuniært var han velstillet og af fornem Byrd, hans Fader var ogsaa en højt anset Jurist og Medlem af Regentskabet i Grækenland for den unge Konge Otto. Konrad Maurer levede i et lykkeligt Ægteskab med sin Hustru og efter dette skulde man synes, at Maurer havde al Grund til at være tilfreds og glad. Dette var dog desværre ikke Tilfældet. Til min store Overraskelse er det ialfald meddelt mig, at Maurer en Tid af sit Liv led under Tungvind. Desværre har jeg nu i en meget lang Række af Aar savnet Efterretninger om ham; men jeg haaber sikkert paa, at hans Liv atter maa være kommen ind i et lykkeligt Spor.

Paa Universitetet i München har jeg, der følte mine filosofiske Kundskaber meget mangelfulde, gennemgaaet et filosofisk Kursus hos den daværende Professor i Filosofi, som læste over Logik og Metafysik.

Samtidig hørte jeg en tysk kulturhistorisk Forfatter, W. H. Riehl, en mærkelig aandrig og i høj Grad veltalende Mand, der havde usædvanlig mange Strænge paa sin Bue. Riehl begyndte sit Liv som Redaktør af forskellige Blade bl. a. af det ansete og til-

dels lærde Blad »Augsburger Allgemeine Zeitung«, blev derefter successiv musikalsk Direktør for Teatret i Wiesbaden, Professor i Statsvidenskab og Literaturhistorie, Medlem af Videnskabernes Selskab, Direktør for Nationalmusæet og var desuden Forfatter af mange Skrifter baade af videnskabeligt og af skønliterært Indhold. Riehl var, som ovenfor anført, i høj Grad veltalende og interessant. I min Erindring har jeg bevaret en pudsigt lille Tildragelse, som han fortalte os i en Forelæsningsstund. Da han engang havde slaaet sig ned i Rhinlandene, hændte det, at der ved en Folkefest dér blev funden en Snustobaksdaase, paa hvilken der fandtes et Portrætbillede samt Navnet »Friedrich von Schiller«. En Tilsynshavende ved Festen efterlyste Daasen med Ordene: Heisst Jemand hier Friedrich von Schiller. Almindelig Taushed. Ejeren, den store Schiller, var med andre Ord ukendt der paa Egnen. Var det ikke et mærkeligt Udslag af Efterlysningen i et Land, som roser sig af sin høje Kultur?

Hos Professor Brinz deltog jeg i et Examinatorium, i hvilket han gennemgik et Brudstykke af Pandekterne. Brinz havde efter min Opfattelse fremragende Evner som Docent. Sjelden har en Docent forstaaet at holde sine Tilhørere saaledes i Aande, som Brinz var istand til. Iøvrigt var jeg paa ingen Maade nogen

Beundrer af Brinz, som Dogmatiker betragtet, men stillede mig tvertimod i afgjort Modstrid med hans Bestræbelser for at omstøde Begrebet: »juridiske Personer«.

Fremdeles vil jeg nævne den højtansete Jurist Processualisten Julius Planck.

Julius v. Planck.

Han havde en ualmindelig smuk og fin Optræden, og jeg beklager, at Omstændighederne hindrede mig i at lære ham nærmere at kende, hvad jeg havde saa megen større Grund til at være ked af, som Planck i sine unge Dage i den danske Tid havde været Lærer ved Universitetet i Kiel, hvilket jeg vilde have betragtet som

en Slags Adkomst for mig til at søge nærmere Berøring med ham.

Iøvrigt maatte man selvfølgelig tage sig i Vare for ikke at falde sine Velyndere til Byrde, thi de ansete Jurister i Tyskland ere stærkt udsatte for at blive oversvømmede af Besøgende, hvilket baade kræver Tid og medfører Udgifter for dem, der føle sig bundne til at vise de unge Studerende Gæstfrihed.

Den daværende bayerske Konge Ludvig den 2den havde jeg adskillige Gange Lejlighed til at se. Han var i Grunden en ualmindelig smuk Mand, men alt andet end vennesæl. Han var altid gravalvorlig at se til, og ingensinde har jeg, hvor ofte jeg end har set ham, sporet saa meget som en Antydning af et Smil paa hans Ansigt. Talløse vare de Fortællinger, der berettedes om hans Ejendommeligheder. Hans Begejstring for Richard Wagner, hans formentlig grundløse Ophævelse af sin Forlovelse med Hertuginde af Alençon, hans Opførelse af Operaforestillinger, til hvilke han selv var Enetilskuer, hans Optræden som Svane-ridderen i Lohengrin og hans fænomenale Ødselhed, navnlig ved Opførelsen af flere prægtige Slotte, vare Emner, der i høj Grad beskæftigede Offentligheden. Jo mere Tiden skred frem, bleve hans Ekstravagancer større og større, og Katastrofen endte som bekendt med, at Kongen af Regeringen blev erklæret for umyndig, og at han tog Livet af sig i Starnberger Søen. Hvad der skete ved denne Lejlighed, vil der til alle Tider hvile et mørkt Slør over, da den eneste Tilskuer ved Katastrofen var hans Livlæge Dr. Gudden, som man fandt druknet ved Siden af Kongen. Jeg har hørt Sagen fremstillet saaledes, at Lægen rimeligvis var omkommen ved Forsøget paa at redde Kongen, og dette er troligt nok, da Dr. Gudden var en

ældre Mand, medens Kongen var ung og tilsyneladende kraftig.

Kongens Broder Prins Otto har jeg ogsaa set adskillige Gange. Han gjorde fra første Færd Indtryk paa mig af at være øjensynlig sindssyg. De Gange, jeg saa ham, krøb han sky sammen i en Krog af sin lukkede Landauer ganske uinteresseret overfor alle sine Omgivelser. Ingen kunde være i Tvivl om, at han var haabløs syg.

Paa dette Tidspunkt viste min Hustrus Helbreds-tilstand sig at være mindre tilfredsstillende, saa at det blev nødvendigt for mig at søge Lægehjælp til hende. Efter Raad af en af vore Bekendte henvendte vi os da til ingen ringere Person end en Hoflæge ved det bayerske Hof. Vor nye Læge var en overmaade fin og nobel Mand, der beboede en elegant Lejlighed i Nærheden af det erkebiskoppelige Palæ i München, hvorfra jeg endnu erindrer de mange dejlige Blomster, der fandtes i Lægens Værelser, og navnlig de balsamiske Dufte af Hyacinther, der strømmede ud derfra. Ved sine Besøg hos os kom Lægen kørende i sin Selvejervogn. Om Beskaffenheden af min Hustrus Sygdom udtalte han sig ikke, hvilket fremkaldte nogen Uro hos mig. Han indskrænkede sig til at anordne min Hustru en Medicin. Til Slutning spurgte jeg ham

ligefrem, om min Hustrus Tilstand ikke kunde hidrøre fra et begyndende Svangerskab, og til min Beroligelse udtalte han sig ikke herimod.

Da det havde varet forholdsvis længe, inden Lægen sagde os nærmere Besked, var jeg ikke fri for at føle nogen Uro ved Tanken om den Regning, jeg maatte vente at faa fra ham, men i denne Henseende blev jeg ogsaa snart beroliget. Regningen viste sig nemlig at være i en rørende Grad lille, og jeg fik et nyt Bevis paa den utrolige Billighed, der herskede i München i de Tider, jeg opholdt mig i denne By.

TREDJE KAPITEL

Leipzig.

A_F Hensyn til min Hustrus forestaaende Nedkomst besluttede vi os i April Maaned til at ombytte vor Bopæl i München med at tage Ophold i Leipzig, i hvilken By det altid havde været blandt mine Rejseplaner at fortsætte mine Studier. Vi rejste altsaa en Eftermiddag til Nürnberg, hvor vi toge ind i Würtemberger Hof, for den følgende Dag at tage videre til Leipzig. Vi besluttede os til at fordrive Aftenen med at gaa i Nürnberger Theater. Vi indfandt os ogsaa der, for at se Dronning Margerites Noveller, men dette spillede saa slet, at vi meget hurtigt fortrak og gik hjem til Hotellet, for den følgende Morgen at rejse videre til Leipzig.

I Leipzig vare vi saa heldige at komme til at bo hos et meget elskværdigt Ægtepar ved Navn Drugulin, der boede i en stor og hyggelig Lejlighed i Humboldtstrasse lige ved Lysthaven Rosenthal.

Saasnart min Hustru kunde, traf hun Aftale med

en »Hebamme« om at betjene hende, naar Tidens Fylde kom. Saaledes syntes Alt at tegne udmærket for os, men da det store Øjeblik indtraf, viste det sig, at Jordemoderen var bleven engageret af en anden Dame og foreløbig ikke var til at faa. Dette førte mig ind i nye Vanskeligheder. Der var for nylig i Leipzig hændt en ren Skandalehistorie, idet nogle kaade Studenter havde gjort en Jordemoder til Genstand for en uanstændig og gemen Behandling. Da jeg nu sent paa Aftenen ringede paa Jordemoderens Klokke, flokkedes en 4 à 5 kaade Studenter sig omkring mig og gjorde Grin med mit Ærinde, og trods mine indtrængende Forestillinger kunde jeg ikke faa Jordemoderen til at tro paa, at mit Ærinde var alvorlig ment og ikke en taabelig Spøg. Til Slutning vandt jeg dog Sejr, og Jordemoderen samtykkede i at ledsage mig til Humboldtstrasse, hvor min stakkels Hustru med Utaalmodighed ventede paa os. Den nye Jordemoder syntes os at være en flink og foretagsom Person, men i Virkeligheden paadrog min Hustru sig, ved hendes aabenbare Vanrøgt, en Skade, som hun aldrig senere fuldkommen forvandt.

Det var en sød lille Pige, min Hustru havde født, og vor Værtinde, en Kvinde paa nogle og tredive Aar, der ikke havde noget højere Ønske end selv at faa et Barn, var det en ligefrem Glæde at pusle om

min Hustru og Barnet, og pleje dem. Barnet trivedes udmærket, og i sine stille Tanker drømte Fru Drogulin sikkert om, at vor Datter var hendes eget Barn. Efterat min Hustru var kommen op, anskaffede vi os en Barnevogn, og nu kørte hun som lykkelig Moder sit Barn omkring i den yndige Skov Rosenthal. En lykkeligere Tid end den har min Hustru ikke haft. Den var for hende Toppunktet af den Lykke, hun her i Livet overhovedet skulde opnaa!

Desværre maatte den Idyl, min Hustru og jeg med saa megen Glæde oplevede, snart have en Ende. Med mine smaa Midler kunde jeg umuligt faa Raad til at føre min Hustru og tillige vort Barn omkring med mig i Europa. Vi maatte derfor beslutte os til at bringe vor Datter hjem til Danmark. Min Svigermoder var forholdsvis endnu en kraftig Kvinde, og begge mine Svigerforældre vare villige til foreløbig at tage vor lille Pige i Huset hos sig.

Saa gik, altsaa længe før den ventede Tid, Rejsen igen Nord paa. Jeg ledsagede Moder og Datter til Altona, hvorfra de rejste videre til København, medens jeg rejste tilbage til Leipzig.

Blandt de Jurister, jeg i Leipzig kom i Forbindelse med, maa jeg i første Række nævne Excellencen C. v. Wächter. Hvorledes jeg nærmere kom i Berøring

med ham, erindrer jeg med Skam at melde ikke nøiagtigt, men jeg tror, at det skyldtes min Hustru, at jeg blev ført sammen med ham og hans Frue. Fru v. Wächter var nemlig en sjelden from og elskværdig Dame, der rimeligvis havde faaet Medfølelse med min unge Hustru, der fjernt fra Hjemmet og i fremmede Omgivelser skulde føde et Barn til Verden.

Som Docent og Universitetskansler i Tübingen, som Præsident for det Würtembergske Kammer og som Politiker nød v. Wächter den højeste Anseelse. Hans store Skarpsindighed og Kundskabsfylde i Forening med hans fine, dannede

Personlighed gjorde, at han stod som ganske særlig fremragende blandt de tyske Retslærde. Han var tillige en overordentlig praktisk dygtig Jurist, og førte en fin Pen, som skattedes af alle dem, der studerede hans mange betydelige juridiske Værker, der navnlig for Strafferettens og Privatrettens Vedkommende vil staa som enestaaende Mindesmærke om ham gennem Tiderne.

C. v. Wächter.

Paa mig gjorde han et overordentlig elskværdigt Indtryk. Da jeg havde aflagt ham en Visit, gengældte han den efter sin vante Skik paa min Bopæl, hvilket paa en Maade satte mig i Forlegenhed, da jeg ikke havde ventet, at han vilde vise mig saa stor en Ære, men dette stemmede forresten godt sammen med hans øvrige hensynfulde Væsen.

Heinrich v. Friedberg.

Af dem, jeg i Leipzig stiftede Bekendtskab med, maa jeg endvidere nævne Heinrich von Friedberg, der har deltaget i Udarbejdelsen af de Love, ved hvilke der er indført Offentlighed og Mundtlighed i den preussiske Proces. Friedberg var

en overordentlig livlig og spirituel Mand, der ikke lagde Dølgmaal paa sine Meninger, men talte lige ud af Posen, hvad forresten ikke er ualmindeligt i Tyskland, hvor jeg ofte har været forbavset ved den Uforbeholdenhed, hvormed Videnskabsmænd har udtalt sig om hinandens Anskuelser og Kvalifikationer.

Friedberg blev i 1876 Rigets Justitsminister og i

1879 preussisk Stats- og Justitsminister, hvilken Stilling han, efter hvad jeg ved, beklædte indtil 1889.

Som Lærer i tysk Privatret havde jeg Professor I. Stobbe, en mandig og sympatetisk Personlighed, som jeg hørte med megen Glæde, og som nød den højeste Anseelse i Tyskland.

Under min Hustrus Fraværelse lærte jeg tilfældig den norske ansete Videnskabsmand Worm-Müller at kende. Han var en højst ejendommelig Mand, der kunde glæde sig ved et betydeligt Ry som Fysiolog. Han skrev til at begynde med sine Afhandlinger paa Tysk og benyttede i Leipzig en tysk Underofficer til

Prof. I. Stobbe.

at hjælpe sig med det tyske Sprog, hvilken Medhjælper han forresten lige i de Dage, jeg lærte ham at kende, afskedigede. Da Worm-Müller dikterede Underofficeren følgende Ord af en kemisk Afhandling: »Der Process geht vor sich auf folgende Weise«, afbrød Hjælperen ham med følgende Udtalelse: »Hr. Doctor.! Es heisst nicht der Process, sondern die Proces-

sion«. Dette var dog Worm for stift et Stykke, og Underofficeren fik sin Afsked.

Paa det Tidspunkt, jeg omgikkes Worm-Müller, led han under en lidt skrøbelig Mave. Han, der længe havde praktiseret som Huslæge i Christiania,

Jakob Worm-Müller.

brugte i den Anledning som Kur paa Restaurationerne at spise den ene Iskage efter den anden, idet han mente, at hans Mave havde godt af at blive afkølet. Hvorledes denne Kur er bekommet ham, véd jeg ikke, men jeg erindrer, at da Worm-Müller var en anset og erfaren Læge, var jeg taabelig nok til senere selv i nogen Tid at efter-

abe Kuren, men med daarligt Resultat.

Nogle Aar efter traf jeg sammen med Worm-Müller i København, men jeg husker ingensinde senere at have talt med ham. Han døde allerede i 1889. I de Dage, der hengik efter mine Besøg hos Worm-Müller følte jeg mig indisponeret under Studeringerne, idet det viste sig umuligt for mig at samle mine Tanker. Jeg troede, at det var et forbigaaende Ilde-

befindende, men dette viste sig uheldigvis at være en Vildfarelse. Min daværende Indisposition fortog sig først efter flere Maaneders Forløb, og i mit hele øvrige Liv har jeg, med Afbrydelser, følt min Arbejds-kraft svækket. Folk, der klager over deres daarlige Helbred, falder imidlertid, efter mine Erfaringer deres Medmennesker til Byrde, og jeg skal derfor bestræbe mig for ikke for ofte at vende tilbage til dette Emne.

— Under mit Ophold i Leipzig traf jeg for første Gang sammen med min kære, mangeaarige Ven, den norske Jurist, nuværende Professor ved Christiania Universitet, Dr. jur. Oscar

Prof., Dr. jur. Oscar Platou.

Platou, hvis Omgang jeg dengang, og saa ofte siden, har haft overmaade megen Glæde og stort Udbytte af. Jeg har altid været en Beundrer af Platous fænomenale Kundskabsmasser og store Skarpsindighed.

Efterat min Hustru havde opholdt sig omtrent i fire Uger hos sine Forældre, vendte hun tilbage til mig i Leipzig.

Undervejs havde hun paa Jernbanestationen i Gjeld-

sted det Uheld at udgive en 100 preussisk Thaler-seddel (800 Mark) for 10 Mark. Hun mødte derfor lidt flov overfor mig paa Leipzigs Jernbanestation, men med sædvanlig Kvindelist aabenbarede hun strax, da hun steg ud af Kupéen sit Tab, idet hun saare vel kunde slutte sig til, at jeg i Gensynøjeblikket vilde være altfor glad til at nænne at komme med Bebrejdelser. Uheldet blev ogsaa øjeblikkeligt afbødet af mig ved et Telegram til Stationsforstanderen i Gjeldsted, og glade vare vi.

Det havde altid været min Tanke, at jeg i nogen Tid vilde opholde mig i et Fransk talende Land, og derefter i Italien. Efter min Hustrus Ankomst rejste vi derfor strax til Zürich, for derfra at begive os først til Genf og senere til Rom.

FJERDE KAPITEL

Zürich og Genf.

I Zürich tog vi ind i Hotel de Cigogne. I dettes Spisesal bleve vi tiltalte af en dansk Herre, der havde hørt, at vi indbyrdes talte det i Udlandet den Gang lidt sjeldne Sprog Dansk, idet han til Gennemlæsning bød os et Nummer af »Fliegende Blätter«, som han lige havde læst i. Dette blev Indledningen til et Venskab, der nu har været i 45 Aar og været os gensidig til Glæde og Udbytte. Vor nye Ven, der strax havde vundet os ved sin Intelligents og sit muntre Sind, var Indehaveren af Silkehuset i København Grosserer Lauritz Dahl.

Den følgende Dag færdedes vi alle tre i en Baad omkring paa Züricher-Søen. Hvor var det dog henrivende skønt at se udover de smilende Omgivelser af Søen, der syntes mig i Skønhed at overgaa Alt, hvad jeg hidindtil havde set! Dagen derpaa aftalte vi at foretage en ny Udflugt i Fællesskab, nemlig fra Arth at bestige Rigi. Vi begyndte ret tidligt

om Morgenen vor Vandring, og her ventede os et nyt og overraskende Syn. Foran os laa i klart Sol-skin hele den store Bjergkæde af de hvide, sneklædte Bjerger i Berner Oberland. Desværre forsvandt dette Skue hurtigt som et Drømmesyn, idet Bjergmasserne indhylledes i en Dis. Dog blev Vejret ganske godt op ad Dagen, om end af og til enkelte Skybunker som klamme Taager drog hen over os.

En indfødt Arbejder gik paa sin Vandring forbi os. Vi passerede ham forholdsvis hurtigt igen, og saaledes gik det i nogen Tid skiftevis mellem os, indtil det endte med, at Arbejderen støt gik forbi os, og efterhaanden fuldstændig distancerede os, som de Slettebeboere vi vare.

Min Hustru var ikke udrustet med Bjergstøvler, saa det varede ikke længe, inden hun havde gaaet sit Fodtøj i Stykker, og jeg selv befandt mig ogsaa i en lidet misundelsesværdig Tilstand. Temperaturen var nemlig oppe paa Rigi ikke mere end to Graders Varme, og for første Gang i mit Liv var jeg iført en luftig Lærredsdragt, saa at jeg frøs gudsjammerligt. Til Rigi Scheidegg kom vi heldigvis endnu i rette Tid til at deltage i Middagsmaaltidet, og ved Hjælp af den gode varme Mad, kom vi nogenlunde til Kræfter igen, men til fuldt Velbefindende naaede vi først, efterat vi med Jernbanen vare kørte ned til Vierwald-

städersøen, hvor det viste sig at være en dejlig varm Sommerdag.

Alle vore Fataliteter vare dog ikke endte. Det var nemlig umuligt for os at faa Logis i Luzern, hvor vi vare landede med Dampskibet, indtil langt om længe en elskværdig Værtinde tog sig af os. Hun ejede Hôtel de la Poste, og vi befandt os udmærket vel hos hende. Der var udelukkende kvindelig Opvartning i Hotellet. I Spidsen for det stod vor Værtinde, der til sin Hjælp havde flere voxne Døtre.

Jeg har altid bevaret disse Kvinder i den venligste Erindring. Forpleiningen var fortræffelig. Vi svælgede i den udmærkede Honning fra Værtindens egen Biavl, og det dejligste ferske Smør, som vi, der vare vante til at faa saltet Smør, satte særdeles Pris paa.

Vor Rejsekammerat, Lauritz Dahl, maatte vi her skilles fra, da han fik Husly andensteds i Luzern, og den følgende Dag toge vi Afsked med ham, der rejste hjem, i det vi skiltes fra hinanden med Ønsket om igen ad Aare at ses i København. Dette Ønske have vi heldigvis mange Gange faaet opfyldt, men foreløbig hengik der dog Aar og Dag, inden vi atter mødtes.

Inden vi selv forlode Luzern, havde vi endnu engang Lejlighed til at sige Farvel til Thorvaldsens

Schweizerløve, der har en saa vidunderlig betagende Virkning paa Sindet. Aldrig kan jeg glemme dette skønne Billedhuggerarbejde i de stemningsrige Omgivelser, hvori det findes i Luzern.

Fra Zürich rejste min Hustru og jeg efter Bestemmelsen til Genf.

I København boede der i mange Aar Ved Stranden ligeoverfor Christiansborg Slot en anset og hæderlig Urmager, der vistnok har været kendt af mange Mennesker her i Byen. Han hed Ekegren og var af svensk Herkomst. Medens min Fader var theologisk Kandidat underviste han Ekegrens Søn, der senere drog til Genf, og der nød den Ære ved den franske Verdensudstilling 1878 at blive hædret med en Guldmedaille for et af ham udstillet Ur. »Nu er min Søn da bleven verdensberømt,« sagde den gamle Ekegren i den Anledning til mig.

Den unge Ekegren modtog mig med stor Venlighed, og ved hans Mellekomst blev jeg indlogeret i Genf paa Boulevard de Plainpalais under særdeles moderate Vilkaar i et Pensionat, der fandtes i en Treetages Bygning, der var afspærret fra Gaden ved en Mur. Vi levede ganske godt i Pensionatet og nøde ved Aftens- og Middagsmaaltiderne en god vel-smagende Rødvín fra Macon. Midt paa Gaardspladsen eller Haven fandtes et stort Lindetræ, der strakte

sine Grene næsten over hele Gaardspladsen; under dette have vi siddet mangen lun Sommeraften og kvæget os ved et Glas bayersk Øl, som vi langt foretrak fremfor den sure Landvin, der kunde faas paa Stedet. -- — —

Strax under mit første Møde med Ekegren ytrede denne til mig, at han, hvis jeg vilde lære Fransk, maatte give mig det bestemte Raad strax at sende min Hustru hjem. Dette Raad var jeg meget ked af og fulgte det ikke; men senere har jeg erkendt, at et fornuftigere Raad har jeg aldrig faaet. Resultatet blev nemlig, at jeg aldrig lærte at tale Fransk. I Pensionatet talte dets Beboere næsten alle baade Fransk og Tysk. Det var kun min Hustru og jeg, som havde maadelige Kundskaber i Fransk. Da der nu ikke gives noget mere forknyttende end at radbrække et fremmed Sprog og udtrykke sig, som om man staar paa samme Standpunkt som et toaarigt Barn, endte det med, at vi gik over til udelukkende at anvende det tyske Sprog under vore Maaltider, og dermed maatte vi med det Samme give Afkald paa vore franske Aspirationer.

Ekegren havde for nylig haft den Sorg at miste sin Hustru af den skrækkelige Sygdom: de sorte Kopper. Denne Sygdom er den sikre Død, og Ekegren maatte under Sygdommen med sine to voxne

Børn flygte bort fra Hjemmet og overlade sin Hustru til Døden.

I Genf traf min Hustru og jeg en anden Dansk; der hørte til den kendte Urmagerslægt Urban Jürgensen, til hvilken ogsaa den bekendte humoristiske Tegner Fritz Jürgensen hørte. Jürgensen beboede en meget smuk Ejendom og var efter den Fod, paa hvilken han levede, aabenbart en meget formuende Mand, der holdt sin egen Ekvipage, i hvilken han selv som Kusk kørte os rundt i den prægtige Egn omkring Genf. Jürgensens Børn og Svigerbørn havde giftet sig ind i franske Familier og vare fuldstændig gallicerede, kun det ene af Børnene kunde tale en lille Smule Tysk. Faderen, der først i en modnere Alder havde lært Fransk, talte iøvrigt dette Sprog udmærket, men maatte dog finde sig i, at hans Børn af og til kunde rette lidt paa hans Sprog.

Ved Lejlighed fortalte Jürgensen mig, at han i sine unge Dage var truffen sammen i Paris med den gamle Peter Andreas Heiberg, der var den første, der havde rettet paa hans Fransk, idet han havde belært ham om, at det paa Fransk ikke hedder en Restauration men derimod en Restaurant.

Større Modsætninger end dem, der fandtes mellem vore to Landsmænd i Genf, kunde man vanskelig tænke sig. Jürgensen havde lært sine Børn og vel

halvvejs faaet dem til at tro paa, at de bedste Mennesker i Verden fandtes i Danmark. Ekegren kunde derimod vanskeligt tale om Danmark, uden at hakke lidt paa os, i det han til Stadighed kaldte Danmark »denne Afkrog af Verden«. Sine Børn kunde Ekegren ikke omtale, uden at dvæle ved de overordentlige Fordele, som en Krydsning af Racerne medførte. Ekegrens Hustru var fransk og saaledes antagelig af romansk Afstamning. Krydsningen af Racerne var saaledes fuldbyrdet gennem Ekegren. Ekegrens Søn blev pludselig angreben af en Øresygdom, for hvilken han efter en kortere Tids Sygeleje bukkede under. Han lod til at være et skikkeligt og bravt Menneske, men gjorde ikke Indtryk af at være særlig begavet. Datteren var en ganske smuk og kraftig Kvinde, men havde den lille Fejl, at hun stammede noget i sin Tale. Særlig imponeret følte jeg mig her efter just ikke ved Ekegrens lovpriste »Krydsning af Racerne«! Senere er det fortalt mig, at ogsaa Ekegrens Datter skal være død, hvorom jeg iøvrigt ikke har nogen sikker Kundskab.

Med de øvrige Beboere i Pensionatet kom vi paa den bedste Fod. Den ældste af dem var en gammel, iøvrigt kraftig Mand paa c. 70 Aar ved Navn Feigerl, der ernærede sig ved at give Undervisning i Musik. Han spillede smukt, og det var mig en stor For-

nøjelse at høre ham foredrage forskellige Musikstykker, f. Ex. den russiske Folkesang: »Den røde Sarafan«, som han med sit sjældent bløde Anslag spillede med megen Skønhed.

I sine unge Dage havde Feigerl været i Berøring med den store Komponist Beethoven. Som Dreng, under en Sangtime, var han som Straf for at have været urolig bleven rykket i Haaret af Beethoven. Denne lille Begivenhed var ikke langt fra at vække en kær Erindring hos ham. »Der Beethoven hat mich«, som han paa sit Wienersprog udtrykte sig, »einmal geschopfbeutelt!«

Feigerl.

Han var en humoristisk Mand. I en forholdsvis sen Alder var han flyttet til Genf. Han sagde derfor om sit Sprog: »Mein Deutsch habe ich vergessen. Französisch lern ich nimmer. Zulezt kann ich nur bellen wie ein Hund!«

En Dag, da det var Stormvejr og Regn, kom han hjem og fortalte: »Jeg mødte en Dame, hvis Paraply havde vendt sig i Stormen. Som den galante Mand,

jeg er, for jeg strax til og fik med et rask Tag Paraplyen vendt, men knækkede den med det samme i to Stykker. Flov rakte jeg Stumperne til Damen, der forknyt stammede mer — mer — merci, monsieur.« — Feigerl tilføjede. »Ich bin davongelaufen, und habe mich nimmer umgeschaut.«

Feigerl var en fremragende Kender af spiselige Svampe. I denne Anledning havde alle vi Gæster i Pensionatet besluttet os til en Svampetur til Bjerget les Voirons, som ligger bag ved Bjerget Salève i en Højde af c. 4400 Fod. Da vi vare komne op paa Bjerget, saa vi ud over en vid Slette dybt nede i Dalen, paa den modsatte Side af denne laa langt borte, paralelt med vor Bjergryg, en anden vidtstrakt Bjergkjæde i Solskin. Terrænet mellem de to Bjergrygge var opfyldt af hvide Taagemasser, der bølgede frem og tilbage i Dalen og toge sig vidunderligt fantastiske ud.

Vi maatte imidlertid videre, og kom til et Sted, hvor vi skulde gaa op ad en meget stejl og snever Sti. I Spidsen for os alle gik gamle Feigerl. Oppe foran ham gik en Drift Køer, og en af dem, der stod paa et Klippestykke lige ovenover Feigerl, løftede i dette Øjeblik — o Rædsel! — sin Hale, og i samme Nu pladskede den flydende Gødning ned i en strid Strøm over hele vor Fortrop. At komme til Side

kunde paa Grund af Terrænforholdene ikke lade sig gøre. Det var et usaligt Øjeblik, men vort Selskab tog det nogenledes med Gemytlighed, og det viste sig ogsaa at være gaaet noget bedre end ventet.

Pastor I. Probst.

Vi havde paa Turen høstet et rigeligt Udbytte af spiselige Svampe, som vi efter Hjemkomsten til Genf fik tilberedt og fortærede med stor Appetit, og uden at have ringeste Ulemper deraf, saa at Feigerl paa denne Maade udmærket dokumenterede sin Dygtighed i Svampekendskab og høstede Ros fra alle Sider.

Blandt Gæsterne i Pensionatet var den reformerte Præst I. Probst, til hvem

vi meget hurtigt kom i et særdeles venskabeligt Forhold. Han fungerede, i den Tid vi vare i Genf, som Hovedpræst, men var desuagtet meget ung, yngre end Præster have Lov til at være her i Danmark, i det han kun havde naaet 23 Aar. Vi hørte en enkelt Gang Probst fungere som Præst og fik Indtryk af, at han var en veltalende Mand. Men hvor var han ung! Han var en stor Skælmsmester, vittig og morsom.

Det hændte selvfølgelig ofte, naar vi fulgtes med ham omkring i Byen, at vi da traf nogle af hans Sognebørn, og med ét Slag var han da som forvandlet, alvorlig og sat.

Ved Afskeden fra Genf forærede Probst mig en lille Gave, som det dengang var almindelig Skik at dedicere hinanden i den tyske Studenterverden, nemlig et saakaldt »Flohbein« af Porcelæn. Det bestaar af et Dameben med hvid Strømpe, rødt Strømpebaand og paa Foden en sortlakeret Sko. Over Strømpen findes et lille Stykke bart Laar med en stikkende Loppe — deraf Navnet! Det bruges til at trykke Tobakken i et Pibehovede fast ned med. Paa Laarbenet stod Dedikationen med Indskriften:

»Dr. Lassen z. freundlichen Erinnerung I. P. Genf 1873.«

Det vilde have været mig en stor Glæde atter engang at have truffet Probst, men det skete desværre aldrig, og for nogle Aar siden erfarede jeg, at han var afgaaet ved Døden.

Jeg havde Indtryk af, at Probst var i høj Grad skattet af sin Menighed, og det har jeg ogsaa faaet bekræftet fra anden Side. Han døde som Præst for den reformerte Menighed i Basel.

Hans Flohbein ejer jeg endnu.

Lige ved Genf forlader Rhonen sit Løb og gaar

gennem Genfersøen i en rivende Strøm, for strax efter at mødes med en anden Flod Arven, der ogsaa kommer skummende og strømmende fra Mont Blanc om end med lidt mindre Kraft end Rhonen. Paa det Sted, hvor de to Floder mødes, var der anlagt en Badeanstalt, hvor det var blevet mig tilraadet at tage Bade. Naar Rhonen og Arven mødes, blande de ikke deres Vande, men løbe jævnsides, saa langt Blikket kan række, idet Rhonen har en kraftig blaa Farve, medens Arven viser sig graagul og snavset. Jeg badede her en kortere Tid, om det end var mig mindre behageligt. Arvens Gletschervand, der kommer med stærk Fart ligefra Bjergtoppen, kan naturligvis i det bratte Løb ikke faa Tid til at blive blot nogenlunde opvarmet. Faktisk var Vandets Temperatur ved la junction (Sammenløbets Navn) kun 2 à 3 Grader varmt, med andre Ord nederdrægtigt koldt. Mere end tre Dukkerter ad Gangen kunde jeg da heller ikke overvinde mig selv til at tage.

FEMTE KAPITEL

Italien.

I Midten af Oktober forlod vi Genf, det var den Gang, ialfald i Aaret 1873, allerede Vintervejr der. Jeg iførte mig derfor min varme Vinterfrakke, knappede den til og svøbte mig yderligere ind i min Plaid. Da vi naaede Modane — Grænsestationen til Italien fra Schweiz — hørte vi til vor Overraskelse, at der fra denne Station indtil Florents kun solgtes Billetter til første Klasse paa Jernbanen. Vi løste derfor, efter at have spist til Middag i Modane, de foreskrevne Billetter fra denne Station til Florents. Saaledes vare vi nu parate til at fare videre ud i Verden! Togførelsen havde allerede taget sin Signalføjte frem og beredte sig til at støde i den, da jeg pludselig opdagede min kære røde Læderkuffert, der havde fulgt mig paa saa mange Veje, roligt staaende inde paa Afgangstationen i Modane. Jeg styrtede afsted efter den, bevægede en Drager til at tage den paa Nakken og kaste den ind i Toget. Idet jeg ilede afsted, var jeg

saa uheldig at falde, saa lang som jeg var, paa Peronen. Jeg kom dog strax op igen, og saa mig i det Samme om, efter det bag mig holdende Tog. Dette var meget langt og fuldt optaget af Rejsende. Jeg saa disse sidde, dels smilende over mit Hastværk og mit Fald, dels i nysgerrig Forventning om jeg vilde slippe lykkeligt med. Der er nu gaaet en rum Tid, siden jeg foretog Rejsen gennem Mont Cenis, men jeg ser for mit indre Øje stadig endnu den Dag idag, det ventende Tog holde for mig med de mange interesserede Blikke fra Kupévinduerne hvilende paa mig.

Saa gik det gennem den lange, lange Tunnel, hvorfra man gennem de aabne Gallerier af og til kunde se ud paa de dejlige Landskaber udenfor. Saa tonede Apenninerne frem. Temperaturen steg efterhaanden og vi vare nu i den fuldstændigste Somervarme. Jeg saa mig omkring i vor Kupé og forbausedes ved, hvad jeg saa. Jeg var, som nys omtalt, begyndt Rejsen fuldt vinterpaaklædt med Vinterfrakke og Plaid. Nu havde jeg ikke blot lagt Overtøjet fra mig, men ogsaa min Jakke og Vest, saa at jeg sad i Skjortæærmer og endda ikke var fri for at gispe af Varme. Jeg kunde fristes til at knibe mig i Armen for at føle, om jeg ikke drømte. Det var nu langtfra noget Blændværk, thi Varmen vedblev endnu at

herske i meget lang Tid omkring os. Jeg erindrer, at jeg en Nat endnu i Midten af November Maaned, sammen med mange Skandinaver havde sat mig til Hvile paa en Stenløve paa Piazza del Popolo, uden at spore mindste Kuldefornemmelse. Det skal man nok lade være med at gøre i Danmark i November Maaned! Efterat have kørt uafbrudt i 24 Timer, naaede vi endelig det dejlige Florents. Vi tog for nogle faa Dage Ophold i et Pensionat, hvor Skandinaver plejede at tage ind. Allerede næste Morgen kom vor Vært ind til os for at føre os til forskellige Udsalgssteder, hvor der falbødes florentinske Mosaiker, som vi jo nok vare Liebhave-re til, men kun havde Raad til at købe nogle Bagateller af. Saa tog vi videre til Piazza della Signoria, Dompladsen, Palazzo Vecchio, Baptisteriet, Uffizierne, Campanilen og Palazzo Pitti. Alt betog os ved sin overvældende Skønhed, men der hjalp ingen »kære Moder«, efter faa Dages Forløb maatte vi rejse videre Syd paa til Rom. Efter Løfte traf vi ved Jernbanestationen i Rom en kær gammel Kammerat af mig Martinus Galschiøt. Til ham havde jeg forud meldt vor Ankomst til Rom og bedt ham om at leje en Bopæl til os. Og han var saa elskværdig at føre os til den af ham til os lejede Bolig i Via del Purifikatione. Vor Værtinde var en elskværdig godlidende Kvinde, der, naar hun var pyntet,

straaledede i en Rigdom af Smykker og Silketøjer, og saa da anseelig og ganske godt ud. Men i Reglen var hun efter italienske Kvinders Skik i en Hjemmedragt, som var alt andet end flatterende, og i hvilken hun, i mine ungdommelige Øjne, simpelthen kom til at se ud som en gammel Kælling. Hun var gift, men hendes Mand, der tjente i Rusland eller andendets i Udlandet, var kun i Hjemmet med Aars Mellemrum. Hans Hjemkomst blev da fejret med, at Fruen blev frugtommeligt. En saadan Begivenhed indtraf netop, da vi opholdt os i Rom. Efterhaanden fik Fruen samlet en ret stor Flok Børn omkring sig ligefra den voxne Alder ned til den spæde Barndom.

Fruen husede mange Skandinaver. Jeg traf blandt dem Billedhugger Hasselriis, den juridiske Kandidat Regenburg, der var en velstillet ung Mand og Slætning af Amtmand Regenburg. Magister Galschiøt fungerede paa det Tidspunkt som Sekretær for den skandinaviske Forening i Rom og havde Bopæl dér. — Formand for denne Forening var den danske Konsul Bravo, hvis Skaal jevnlig blev udbragt, hvor man da i Foreningen ikke kunde modstaa Fristelsen til i Kor at raabe Bravo, Bravissimo o. s. v. Flere Danske vare tilbøjelige til at ville kaste et komisk Skær over Bravo. Efter min Mening med Urette. I min Tid var der en Rivning mellem Bravo og flere

Medlemmer af Foreningen, drejende sig om, hvorvidt der burde tilstedes en Italiener, der var bleven gift med en dansk Dame, Adgang til den skandinaviske Forening, hvad nogle Danske holdt paa, medens Bravo satte sig derimod. I denne Strid havde efter mit Skøn Bravo ikke Uret. Hvad man nu end mener herom, staar det ialfald fast, at Bravo overfor alle os Skandinaver var en overordentlig hjælpsom og skikkelig Mand, der sørgede for at faa vore Penge anbragte paa den for os fordelagtigste Maade.

Den danske Gesandt i Rom var Kammerherre Kjær, en statelig Mand med et meget venligt og tiltalende Væsen. I Begyndelsen af vort Ophold i Rom bleve min Hustru og jeg indbudte til Aftenselskab i Gesandtskabet, og vi befandt os vel der. Gesandten Kammerherre Kjær boede dengang, om jeg ikke husker fejl, i Palazzo Odescalchi.

Billedhugger Hasselriis var en entusiastisk Beundrer af Italien, og opholdt sig der i mange Aar. Det syntes endog en Tid, at han for bestandig vilde tage Ophold der. Han yndede at disputere og vilde gerne gøre Rede for sine Tanker, men var ikke altid klar i sin Tankegang, og forraadte stundom, at denne bevægede sig udenfor de Grænser, som Billedhuggerkunsten har til sin Raadighed. Jeg husker saaledes,

at han engang ved Skildringen af et Billedhuggerarbejde ytrede noget lignende som: »Solen maa i dette Øjeblik tænkes at gaa ned bag denne Høj.«

Til de Danske i Rom, hvilke vi ret hyppigt kom i Berøring med, hørte Dr. G. Rode med Frue, deres to Sønner og Redaktør Vullum. Mest omgikkes Rode's dog en Kreds af Grundtvigianere, hvortil hørte Pastor Wagner og Hustru. Den snevrere Kreds mødtes om Søndagen til en Gudstjeneste, som lededes af Wagner. Denne gjorde Indtryk af at være meget svag, og hvad han ikke i Forvejen var, gjorde hans Kone, sikkert i den bedste Tro af Verden, ham til. Hun gik omkring mellem Kunstnerne i Rom og agiterede for at faa dem til at male hendes Mand, hvad ogsaa, saavidt jeg ved, til Slutningen lykkedes hende. Wagner maa have været sejt, ti han blev en meget gammel Mand, der overlevede næsten alle dem, der havde betragtet ham med medlidende Blikke som en Dødens Kandidat.

Til Kredsen i det Rodeske Hjem hørte en Søster af den ansete Rigsdagsmand Frede Boysen og en Veninde af hende Fru Lorenz, født Hornemann. Frøken Boysen var en sjelden smuk, mørkhaaret Dame, der, saavidt jeg ved, senere er bleven gift i Norge.

Blandt Kunstnerne i Rom stiftede jeg Bekendtskab

med Maleren Vilhelm Rosenstand, der var en meget underholdende og vittig Mand. En Aften besøgte han os medbringende sine Tegnerekvisiter, idet han vilde tegne et Billede til os som en Erindring om ham selv. Han tegnede derpaa et Genrebillede af min Hustru, der ikke lagde an paa Portrætlighed, men kun paa at genkalde i Erindringen et Andendags-Gilde i den skandinaviske Forening i Rom, i hvilket min Hustru dengang deltog som Komité-medlem ved det saakaldte Gaasegilde i Foreningen. Jeg har fundet det sammen med en spøgefuld rask henkastet Skizze af Godfred Christensen, der skal forestille Vilhelm Rosenstand seende efter Dameben paa Monte Pincio.

Rosenstand havde i 1864 deltaget som Løjtnant i Krigen, og havde fra den Tid, mange pudsig Oplevelser at fortælle. Prale gjorde han ingenlunde. Hans Bestræbelser gik snarere i modsat Ret-

Maleren Vilh. Rosenstand ser paa Dameben paa Monte Pincio.
(Tegning af Godfred Christsensen.)

ning ved at fremstille sig selv som en lidt sølle Person, der ofte var kommen i Forlegenhed ved sin Ubetænksomhed.

Gotfred Rode var en overordentlig tiltalende Mand, god og elskværdig. Af og til har jeg i mindre Selskaber hørt ham holde Skaaltaler, og ved disse Lejligheder fik jeg Indtryk af, at han var en veltalende Mand. Fra flere Sider er han bleven skildret for mig som lidt indolent, Rigtigheden heraf mangler jeg tilstrækkelig Kendskab til ham for at modsige. Da Rode blev forlovet med Orla Lehmanns Datter har han, da Lehmann modsatte sig denne Forbindelse, sikkert haft adskillige Kampe at bestaa. Fru Rode var en meget gæstfri og elskværdig Dame, hos hvem alle vi Skandinaver i Rom mødtes med stor Glæde. Rodes to Dreng — Ove og Helge Rode — var, da jeg saa dem, i en Alder af tre til seks Aar, og jeg lagde derfor ikke videre Mærke til dem, dog erindrer jeg en enkelt lille Episode, hvori en af dem spillede Hovedrollen, medens Maleren Rosenstand kom i en for ham lidt flov Situation. Vi Skandinaver spiste ofte i en Restauration, hvor Frugthandlere falbøde deres Varer, blandt disse var nogle lange Pinde, behængte med Kirsebær. En Dag sad Rosenstand med en saadan Pind og nød velbehageligt Kirsebær-

rene. En af Rodes Smaadrenge stod lige foran ham og betragtede interesseret den Spisende. Da Kirsebærrene næsten vare fortærede, udrød den lille Fyr pludseligt: »Naar Du har spist Kirsebærrene, maa jeg saa faa Pinden.« Rosenstand blev frygtelig flov over denne Anmodning, men havde ikke Aandsnær-værelse nok til strax at give Drengen Kirsebærrene, og ærgrede sig bagefter grundigt over, at han ikke havde fundet derpaa.

Jævnlig traf jeg i Rom sammen med den udmærkede Landskabsmaler Gotfred Christensen, hvem jeg oftere har beundret under hans Udførelse af sine Malerier. Han var en sjelden flot og forbausende hurtig Maler, hvad jeg i særlig Grad havde Lejlighed til at erfare, da han til den skandinaviske Julefest udkastede et stort Billede, der forestillede et dansk Landskab ved Vintertid. Midt paa Billedet saa man ind i en Skov. I Forgrunden kørte en Slæde, og her fandtes flere enkelte Træer ved Vejkanten. At se Gotfred Christensen tegne disse Træer, var imponerende. Det Hele varede kun nogle faa Minutter, jeg vilde skrive Sekunder, hvis jeg ikke frygtede for at blive beskyldt for Overdrivelser. En anden Gang ledsagede jeg Gotfred Christensen paa en Tur ude i Kampagnen, hvor han med Blyant tegnede et Land-

skab med Køer, som græssede paa en Mark. Billedet blev udført med hans sædvanlige Hurtighed.

Blandt Malerne var ogsaa Albert Price af den bekendte Priceske Slægt. Skuespillerblodet sad ham i Aarerne, og tit har han moret os kostelig ved sine Uglspilstreger, men han lod til at være noget ustadig eller lunefuld. Til Fru Lorenz tabte han engang et Væddemaal, og sin Gæld tilbød han at afbetale ved at tegne hendes Billede. Medens han var beskæftiget med dette Arbejde, var jeg tilstede, og jeg syntes, at han udførte det udmærket, og at det lignede Fru Lorenz slaende.

Han endte dog med at gaa over til Skuespilkunsten, og hvorledes hans Forhold senere har været til Malerkunsten, er mig ubekendt.

I Efteraaret 1873 gæstede Ejeren af Svaneapotheket i København, Etatsraad Benzon, Rom og medbragte sine to unge talentfulde Sønner — Otto og Alfred Benzon —, der lige vare blevne voxne og hurtigt forstod at gøre sig gældende blandt os: Paa samme Tid fik Rom Besøg af Malerinden Fru Jerichau Bauermann, med hvem jeg et Par Gange var sammen.

Ret flittigt saa jeg, medens jeg var i Rom, Landskabsmaleren A. Thiele, som jeg fandt sympathisk. Han malede i den Tid paa et Billede, der forestillede intet mindre end en nøgen Venus. Thiele var efter

mit Indtryk noget flov ved at give sig af med dette lidt forslidte og dog saa pretentiøse Emne. Han viste derfor ogsaa kun ugerne sit Arbejde frem for Andre, men han indvilligede dog engang i at vise mig det, der iøvrigt ikke prætenderede at være Kunstkender.

Den norske Maler Peters var saa venlig at tilbyde at male min Hustru. Han tog ogsaa fat paa Arbejdet, men det kom ikke til at ligne hende rigtigt og frembyder derfor ikke anden væsentlig Interesse for mig, end at det levende genkalder i min Erindring de glade Dage i Rom. Billedet er en Aquarel, som jeg endnu besidder. En intim Ven af Galschiøt var Landskabsmaler Bredal. Han syntes mig noget tør i sin Malemaade, men da han kastede sig over Aquarellen, fik han en betydelig Sukces. Han døde forholdsvis ung.

Engang, vistnok i November Maaned, vedtog Skandinaverne i Rom at foranstalte en Fællesudflugt til Albaner Bjergene. Vi spiste først en udmærket Middag, ved hvilken der for os serveredes en mægtig stor, overordentlig velsmagende kogt Fisk, hvis Navn jeg nu har glemt. Efter Middagen mødte vi alle med vore Æsler til Udflugten. En saadan Tur er, ikke mindst paa Grund af Æslernes Stædighed og Lunefuldhed, og naar Humøret ellers er godt, overordentlig morsom. Vejen gik over Frascati, til Albaner- og

Nemisøerne med Afstikkere til Aricia og Genzano. Da vi vare komne tilbage til Rom, havde min Hustru og jeg det Held at komme til at høre en Serenade, som en forelsket Italiener bragte Genstanden for sine Følelser. Da vi befandt os i Nærheden af den spanske Trappe, trængte Lyden af Stemmer til vort Øre. Vi gik efter Lyden og stod strax efter over for et Selskab, der dirigeredes af en Herre, der havde slængt en mørk Kappe omkring sig. Ved Siden af Herren stode to Mandolinspillere, der med øvet Haand trakterede deres Instrumenter, og af hvilke den ene med en smuk og kraftig Tenorstemme lod Sangen tone ud over Pladsen. I en Sidebygning viste den tilbedte Dame sig, indhyllet i et Sjal. Af hele Opstillingen, Karakteren af Spillet og selve Sangene, var det mig strax klart, at det var professionelle Sangere, der vare blevne lejede til Udførelsen. Uagtet Erkendelsen heraf gjorde et Skaar i min Fornøjelse, tænker jeg dog med Glæde tilbage paa den friske Sang, jeg i hin stille stemningsfulde Nat hørte i Rom.

De italienske Landskaber, som jeg saa i Omegnen af Rom, tiltalte mig i høj Grad.

Af Kunstforeningen i København er der i 1862 til dens Medlemmer udsendt et Kobberstik, som findes i de fleste gamle danske Hjem. Billedet er malet af M. Rørbye og stukket i Kobber af I. Ballin. Det fore-

stiller en Abbàte, der, fortabt i Læsningen af en Bog, læner sig op til sin Seng.

Gennem et aabentstaaende Vindue ser man ud paa Landskabet udenfor, der skraaner stærkt op til en Høj, paa hvis Top der er et firkantet Taarn. Længere nede i Dalen ser man ud over en Landejendom, omgivet af Træer. Billedet er overordentlig jævnt og enkelt, men det er forbausende, med hvilken Genialitet Rørbye har forstaaet i faa Træk at gengive den italienske Natur. Det er, naar man er fortrolig med Italien, som havde man set dette Landskab Tusinder af Gange dernede.

Fra Rom tog min Hustru og jeg Syd paa til Neapel og nøde her i nogle Dage alle de vidunderlige Naturskønheder, som har gjort denne herlige Stad til et af Verdens berømteste Steder. Derfra gik det ned til Pompeji, hvor vi med Undren saa paa disse ejendommelige Levninger fra den gamle Tid, der betager Sindet og stemmer En saa sært højtideligt. Den Dag, vi tilbragte der, var Vejret vidunderligt skønt og varmt; og jeg husker Gravgaden liggende for os, badet i Solskinnet, og alle de andre Seværdigheder omkring os.

Vi havde der den mærkelige Hændelse, at Værten i Albergo del Sole, hvor vi toge ind, da han hørte, at vi vare Danske, behandlede os rent ovenud elsk-

Gravgaden i Pompeji.

værdigt, tilbød at køre os til Castellamare og ligefrem overvældede os med Forekommenhed. Forklaringen viste sig meget hurtigt. Han fortalte os, at en af vore Landsmænd engang havde vist ham store Tjenester, og at han forsøgte at afbetale lidt af sin Taknemmelighedsgæld ved at vise Venlighed mod de Danske, der kom til ham.

Til Middagen i Hotellet nøde vi en udmærket Forplejning, og bag efter bleve vi af Værten trakterede med hans gode Falernervin.

Det er den første og eneste Gang jeg har mødt en saa stor Forekommenhed paa et offentligt Sted af en mig i Virkeligheden ganske ubekendt Mand, hvem jeg, henset til hans noble Bevæggrunde, skylder Taknemmelighed.

I Neapel besluttede jeg mig til at rejse til Strassburg med den Bagtanke at lære noget mere Fransk. Vi opholdt os ogsaa en kortere Tid der, men jeg længtes efter Heidelberg, og denne Længsel delte min Hustru i fuldt Maal.

SJETTE KAPITEL

Tilbage til Heidelberg-Göttingen.

EN skønne Dag forlode vi derfor Strassburg og toge direkte til Heidelberg. Vi vare glade ved at gense den os saa kære By. Desværre kom vi ikke til at bo det samme Sted som første Gang, da vor Værtinde dør i Mellemtiden var død, men vi vare dog nogenlunde heldige med vor Bopæl.

For anden Gang hørte jeg Forelæsninger paa Universitetet, og jeg beskæftigede mig ellers nærmest med Studeringer paa egen Haand og med at skrive paa min Doktordisputats.

Min Hustru og jeg nøde paa vore gamle, kendte Spadsereture i Heidelberg alle Tegnene paa det gryende Foraar.

Jeg husker saaledes, at vi i de forskellige Damme paa Slotsbakken af og til morede os over at iagttage Frørnes slimede Afkom, i hvilket der var en vældig Udvikling. Af de runde Legemer i Æggene udviklede der sig med forbausende Hurtighed en stor Mængde

af de vævre smaa Haletudser. Paa disse fremskød der først et Par Bagben, saa kom Forbenene frem, Halerne tørrede bort, og hele Frøen stod nu fix og færdig.

Et andet mere poetisk Foraarstegn var de mange duftende Violer. De første af disse saa vi allerede i Begyndelsen af Februar paa vor Yndlingsspadsretur paa Vejen ud til Wolfsbrunnen. Paa et Stykke af en Eng dér fandt vi en stor Plet, der var vrimplende fuld af helt udsprungne Violer, som sad paa lange Stilke, og derfor med Lethed lode sig afplukke og samle til en henrivende Buket.

For hver Dag, der gik, blev nu Vegetationen fyldigere. En Mangfoldighed af blomstrende og duftende Planter omringede os paa alle Sider. Ingen, som ikke har oplevet Foraarsblomstringen i Bjergene, kan danne sig nogen Forestilling om den Herlighed, der overalt møder Øjet i denne vidunderlige Tid!

Som Rejsens sidste Maal stod Göttingen for mig, og da vi naaede April Maaned, brøde vi for anden Gang op fra Heidelberg for i en kortere Tid at slaa os ned i den gamle Universitetsby Göttingen.

Efter at jeg var ankommen til Göttingen alene med det Maal for Øje at komme i Berøring med Professor Ihering, opsøgte jeg strax denne, udrustet med den Anbefaling, som Deuntzer havde været saa

elskværdig at forsyne mig med. Lige for nylig havde Ihering opnaaet den i Tyskland i høj Grad attraaede Ære at blive kaldet til en ny Universitetsby, nemlig Heidelberg, men ogsaa Göttingen ønskede at knytte den udmærkede Lærde til sig. Under de frie Konkurrenceforhold, der herskede i Tyskland, aabnede Adgangen til et nyt, højt taxeret Embede Udsigter for en Docent til at skrue sine Fordringer om Lønningsvilkaarene tilvejs. Der opstod derfor nu en pekuniær Væddestrid mellem Heidelberg og Göttingen, og i denne Strid gik sidstnævnte By af med Sejren, fordi et kolossalt, længe udsat Arbejde laa og ventede paa Ihering, og han længtes meget stærkt efter at tage fat paa dette Arbejde. Naturligvis triumferede Göttingen i denne Anledning, og af Taknemlighed mod denne By blev det af Studenterverdenen besluttet at bringe Ihering et Fakkeltog. Paa dette Tidspunkt var det, at jeg indtraf til Göttingen. Ihering viste mig den Ære strax at invitere mig med til det Gilde, som han agtede at afholde for de Studenter, der havde foranstaltet Fakkeltoget for ham. Ihering var, saavidt jeg kunde dømme derom, i et udmærket Humør under Gildet, uagtet det sikkert var gaaet ham nær til Hjerte endeligt at sige Farvel til Heidelberg, der altid for ham havde staaet som det Sted, hvor han helst vilde ende sine Dage, og hvor forstaaeligt

var ikke dette Standpunkt for alle os andre, der kendte det henrivende Heidelberg og sammenlignede det med Göttingen, der kunde være en meget respektabel By, men savnede Heidelbergs Charme. Jeg husker, at Ihering ved Gildets Begyndelse opfordrede os, sine Gæster, til at tage godt for os af Retterne med den Vending, at som Napoleon til sine Soldater havde sagt, at Aartusinder skuede ned paa dem fra Pyramiderne, saaledes hvilede nu Tusinde Studenters Øjne paa os og ventede, at vi vilde gøre god Fyldest paa deres Vegne. Ihering er det mest aandfulde Menneske, jeg er truffet paa. Hans Foredrag straaledede af de mest træffende og aandfulde Billeder og Sammenligninger, der formelig strømmede ud fra ham. »Hans Stil havde,« som Hagerup et Steds træffende siger, »en rent ud betagende Magt paa Sindet.«

Ihering var musikalsk og spillede Klaver med stor Færdighed, hvilket naturligvis yderligere bidrog til at gøre Omgangen med ham fængslende. Han havde været gift tre Gange. Den første Hustru, der var død meget ung, var hans Ungdomskærlighed og stod stadig i et idealt Skær for ham. Hans anden Hustru gik i hans Benævnelse stadig som »die Mutter der Kinder«, af hvilke han havde Flere, hvor mange husker jeg ikke mere nøjagtigt. Med sin tredje Hustru havde han ingen Børn. Hun var en elsk-

værdig Dame og overordentlig gæstfri, og har vist min Hustru og mig megen Venlighed. Hun var en huslig og dygtig Kvinde, men gjorde nærmest Indtryk af at repræsentere Fornuften. Ihering boede lidt udenfor Göttingen. Der hørte en god Have til hans Hjem, og jeg har i Foraarstiden adskillige Gange lyttet til de mange Nattergale, som fandtes i Haven og dens nærmeste Omgivelser. Ihering gjorde Indtryk af at være et sundt og kraftigt Menneske med en god Appetit. Aldrig har jeg set et Menneske være i Stand til at spise saa mange Slikasparges, som han kunde sætte tillivs.

Ihering havde paa Grund af sit Naturel mange Venner og modtog af disse mange Gaver. Da jeg opholdt mig i Göttingen, havde han Besøg af en fornem Ven, der med sin hele Sjæl gik op i den dybeste Beundring for Ihering og overvældede ham med Gaver. Jeg har ved en enkelt Lejlighed hørt Ihering selv udsige, at hans Ven, der var russisk Fyrste og hed Galitzin, overvældede ham i den Grad med Gaver, at han i sin Vinkælder ikke kunde gribe efter en Flaske Vin, uden at en Flaske, der hidrørte fra Galitzin, faldt ham i Haanden. Ved en anden Lejlighed har jeg hørt Ihering udtale sin Taknemlighed overfor Fyrst Galitzin, fordi denne havde forsynet ham med hans Yndlingsspisestue en exquisit Sending

Caviar. Galitzin studerede selv Retsvidenskab og skal ogsaa senere have opnaaet at blive udnævnt til Professor deri.

Som ganske uden Fejl vil jeg nu netop ikke skildre Ihering. Denne var efter min Mening lidt for tilbøjelig til at tage mod Smiger, og lod sig i saa Henseende maaske byde mere end sundt var. Til lige var han rigelig temperamentsfuld, saa at han enkelte Gange kunde lade Hidsigheden løbe af med sig, hvilket skete engang i min Nærværelse, da hans Datter havde haft det Uheld at ødelægge et Kogeapparat, som Ihering havde haft fra sin tidligste Ungdom, og hvis Tab han derfor tog sig meget nær.

Professor R. v. Ihering.

Med det Iheringske Ægtepar kom min Hustru og jeg paa den bedste Fod. Ved Afskeden fra Göttingen forærede han min Hustru sit Billede med en elskværdig Paaskrift. Dette Billede, der lignede ham fortrinligt, har jeg endnu bevaret som en kær Erintring om ham. Paaskriften lyder saaledes:

»Der Frau Doctor Lassen!

Zur Erinnerung an Ihren aufrichtigen Verehrer.

R. v. Ihering.«

Göttingen, 14. Juli 1874.

Professor Heinrich Thøll.

Omgangen med Ihering har naturligvis i Tidernes Løb medført megen Glæde for mig.

Som en anden Lærer i Göttingen, hvilken jeg satte megen Pris paa, maa jeg nævne Juristen Professor Thøll, der docerede Handels- og Vexelret. Han var i en forbausende Grad klar, skarp og kortfattet. Hans skrevne Sætninger stode

som meislede i Sten. Det var mig paafaldende, hvor stor en Forskel der var paa hans mundtlige og skriftlige Fremstilling. Efter først kun at have kendt ham gennem hans Skrifter, ventede jeg at træffe paa en stræng og haard Mand, men saa mødte der mig en blid og elskværdig Skikkelse. Jeg maa dog tilføje, at Thøll, da jeg lærte ham personlig at kende, allerede var en gammel Mand, der sikkert allerede dengang var en Del bøjet under Aarenes Vægt.

Foraaret i Göttingen indfinder sig der c. 14 Dage tidligere end i Danmark, og vi oplevede med det igen at se de dejlige Bøgetræer frisk udsprungne i den sidste Del af April. Nær ved Göttingen var der nemlig en Bøgeskov, der i det Foraar stod i fuldt Flor og var herlig at skue, men jeg syntes dog, at Bøgene dér, i Skønhed stod tilbage for vore danske Bøgetræer. I een Henseende fandt jeg dog, i ethvert Tilfælde, at Göttingen bar Prisen, og det var med Hensyn til Nattergalenes Sang, der forekom mig betydelig mere fyldig og vedholdende i Göttingen end Nattergalesangen i Danmark.

I Paaskeferien fik min Hustru og jeg Besøg af min Svoger Peter Juhl, og vi tilbragte i Fællesskab med ham Ferietiden i Thüringer Wald. Det var en meget vellykket Udflugt for os. Thüringen er en yndig Del af Tyskland, og havde paa Grund af de mange frodige Bøgetræer, der prydede Landskabet, en særlig Tiltrækning for os Danske. Naturligvis gjaldt vor første Udflugt det stolte Slot »die Wartburg« med de mange Minder dette indeholder om den Tid, da Luther et Aarstid opholdt sig der, beskæftiget med sin Bibeloversættelse.

Vi gennemstrejfede Wartburg med dens prægtige Omegn paa Kryds og Tværs og toge de forskellige Erindringer om Luther i Øjesyn.

I Eisenach glædede vi os over de dejlige Udsigter til Marienthal og Annenthal, og forsømte heller ikke

Wartburg.

Lejligheden til at aflægge Besøg i min Ungdoms Yndlingsdigter Fritz Reuters tidligere Hjem.

I øverste Stokværk af Wartburg var der mange smukke Billeder af den berømte Maler Moritz v.

Schwind og ligeledes Malerier fra den berømte Sangerkrig og fra den hellige Elisabeths Saga. Efter denne

Fritz Reuters Villa ved Wartburg.

lille Udflugt vendte min Hustru og jeg atter tilbage til Göttingen, og jeg optog igen mine Studier.

Omegnen af Göttingen var ingenglunde ilde, og paa vore mange Spadsereture der, morede det os at

iagttage den Vrimmel af Gæs, som fandtes i Landsbyerne der omkring, og som aabenbart vare klogere end de i Almindelighed anses for. Gæssene bleve om Morgenens drevne ud paa Græsgangene, hvorfra de ved Aftentid igen vendte hjem til Gaasestierne. De fulgtes ad i store Flokke to, tre eller fire Stykker ad Gangen. Naar de paa Hjemvejen skilte sig ud fra Flokken for at gaa ind til deres respektive Hjem, lød der altid fra hver enkelt Gaas et tydeligt Gæk til Afsked, hvilket for mig aabenbart betød saa meget som »Farvel«. Der kom, saavidt jeg har observeret Forholdene, aldrig Vildrede i Flokkene. Enhver Gaas fandt rigtigt hjem til sine Enemærker.

Under dette Friluftsliv vaagnede imidlertid stærkere og stærkere Længslerne efter Hjemmet i vort Bryst. Det var ikke saa helt besynderligt. Vi havde hjemme i Danmark efterladt vort lille Barn, som nu nærmede sig det første Aar, og som vi ikke havde set, siden hun var nogle Uger gammel. Naturligvis fik vi stadige Beretninger fra Hjemmet, og jeg havde forsynet min Spadserestok med Mærker, der viste vor lille Piges Størrelse, saa at vi paa den Maade holdt os à jour med hendes Fremgang i Højden, men det var jo kun naturligt, at vi fra Dag til Dag længtes stærkere efter at se hende i Virkeligheden.

Imidlertid stundede nu min Stipendietid til Ende,

idet mit Studieophold efter den gængse Forstaaelse maatte betragtes som endt ved Udløbet af Juni Maa-
ned 1874, og vi besluttede os derfor til paa denne
Tid at forlade Göttingen, taknemlige for alt det Gode
vi havde oplevet paa vor lange Rejse og salige ved
Tanken om at skulle mødes med vor lille Pige.

SYVENDE KAPITEL

Hjemme igen.

MAN plejer som bekendt at sige, at det lykkeligste Øjeblik ved en længere Bortrejse er Hjemkomsten.

Dette slog dog for vort Vedkommende ikke ganske til.

Vor lille Pige genkendte os selvfølgelig ikke, og alle min Hustrus Anstrængelser for at vinde hendes Bevaagenhed prellede af mod Barnets Ligegyldighed.

Saa meget vanskeligere blev det for min Hustru at genvinde den første Plads i vor Datters Gunst, som vor lille Piges Amme stadig blev boende hos os, og naturligvis i nogen Tid vedblev at være Nummer Et for Barnet.

Moderkærligheden vandt dog forbavsende hurtigt Sejr, og min Hustru, der ikke hørte til dem, der lod sig trænge bort fra den Plads, som rettelig tilkom hende, beklædte siden ubestridt Førstestillingen som den myndige og dygtige Kvinde, hun var.

Efterat være vendt tilbage til København, lejede vi os en hyggelig fem Værelers Lejlighed, der tildels

bestod af Kvistværelser, med ualmindelig gode Udenomsbekvemmeligheder, i de saakaldte smaa »Tuilleries« i Frederiksberg Allé.

Foreløbig havde jeg imidlertid ikke noget at leve af, og jeg maatte derfor bestræbe mig for at erhverve mit Udkomme ved Manuduktion. Jeg opnaaede ogsaa et tiltrækkelig stort Antal Elever, men Virksomheden som Manuduktør har aldrig tiltalt mig rigtig, den trættede og anstrængte mig. Et stort Held var det derfor for mig, at det lykkedes mig at interessere den bekendte nationalliberale Politiker Dr. jur. C. S. Klein for mig, og det skyldtes ham, at jeg blev ansat som Sekretær ved den Kommission, der havde faaet det Hverv at udarbejde en ny Sø- og Handelslovgivning. Jo mere jeg lærte Klein at kende, des bedre syntes jeg om ham, der altid mod mig var venlig og anerkendende overfor min Virksomhed i Kommissionens Tjeneste. Overfor den af mig offentliggjorte Afhandling betræffende Spørgsmaalet, om »hvortid Vindikationsretten med Hensyn til rørlige Ting burde ophæves eller indskrænkes«, kunde jeg glæde mig over Kleins uforbeholdne Tilslutning til de af mig hævdede Anskuelser, der fremtraadte i en for mig saa rosende Form, at jeg halvvejs følte Undseelse derved; i det Hele tør jeg dog maaske nok driste mig til at paastaa, at mine Udtalelser om Vindika-

tionsrettens Indskrænking næppe kunne ventes at ville møde væsentlige Modsigelser fra andre Sider.

Paa denne Tid ramtes min Hustru og hendes Familie af en større Sorg, idet min Hustrus Moder uventet blev reven bort af en Bronchitis. Dette Dødsfald havde ret indgribende Forandringer til Følge for min Familie. Min Hustrus Broder maatte nemlig paa samme Tid, paa Grund af de daværende for Landmændene overordentlig vanskelige Forhold, gaa fra sin store Forpagtning paa Herregaarden Baggessvogn og for Fremtiden tage Bolig i Aarhus. Min Svigerfader tog nu, da han var bleven Enkemand, til sin Søn for pekuniært at støtte ham og hans Familie ved Hjælp af sin Pension.

Omtrent samtidigt med disse Familiebegivenheder, fik jeg min til Doktorgraden skrevne Afhandling indleveret og antagen af det juridiske Fakultet d. 27. Okt. 1874.

Afhandlingen blev velvillig bedømt, desværre maa jeg tilstaa — altfor velvilligt. Afhandlingen indeholder nok efter min Opfattelse adskillige gode Bemærkninger, der maaske endog til dels kunne betegnes som ret slaaende, men jeg er senere voxet noget fra hele Tankegangen og er ikke langt fra at kedes over mine egne Ræsonnementer.

En Dag i denne Vinter overraskedes jeg ved at

modtage Brev fra den daværende Justitsminister A. F. Krieger, indeholdende Indbydelse til mig til Middag hos ham. Denne Indbydelse følte jeg mig selvfølgelig smigret over. Til Middagen var der kun fire Personer tilstede, nemlig en ældre kvindelig Slægtning af Krieger, der førte Hus for ham, den statsvidenskabelige og juridiske Professor H. L. Westergaard, Værten og min Ringhed.

Underholdningen hos Krieger var overordentlig livlig og fængslende. Han selv sad jo inde med en stor Kundskabsmasse, og kunde maaske endog, saaledes forekom det ialfald mig, af og til faa Lyst til at brillere lidt med sin Viden og gøre En floy, f. Ex. ved at lade som om en Tilhøreren i Virkeligheden ubekendt Ting selvfølgelig maatte være ham saare velbekendt, — et Træk, der, som man ved, er egnet til at gøre en Tilhører, som ikke gerne vil forraade sin Uvidenhed, floy. Kriegers Viden i alt, hvad der hørte det politiske Liv til, var overordentlig omfattende. Jeg véd ikke, hvori det laa, en særlig Grund til at have Kærlighed til Krieger havde jeg egentlig ikke, men en Kendsgerning var det alligevel, at jeg følte mig i særlig Grad tiltalt af ham. Var det hans, som det forekom mig blide og bløde Røst, der paa-virkede mig? Jeg ved det ikke. Som særlig elskværdig kunde Krieger neppe betegnes, da han kunde

være noget hensynsløs overfor sine Undergivne. Saaledes fik han en Dag, efterat jeg var kommen ind i Justitsministeriet, det Indfald til den følgende Dag af samtlige Assistenten at fordre opgivet, hvor mange Fæstegaarde der, siden den frie Forfatnings Indførelse, vare blevne afhændede til Brugere. Denne Opgave var, efter de foreliggende ufuldstændige Oplysninger, i Virkeligheden uløselig. I Kontorerne sade vi hele Dagen og den følgende Nat med og slede i det, men kom til ganske uantagelige Resultater, saa at vi til Slutning maatte opgive hele Planen, hvad Krieger maatte finde sig i.

Efterhaanden som Tiden gik, skred mit Arbejde paa den nordiske Retsencyklopædi fremad. Krieger arbejdede troligt med og forsømte, saavidt jeg erindrers, ingensinde at komme til et berammet Møde, men var iøvrigt ikke i Stand til i Realiteten at yde noget væsentligt Bidrag til Forhandlingerne. I de forløbne Aar havde han, hvad man ikke kan undre sig over, i det Væsentlige sat sine Kundskaber til Retsvidenskabens overstyr, men jeg havde dog Følelsen af, at han alligevel bestræbte sig for, saavidt hans Hukommelse strakte til, at følge med, og det var mig under alle Omstændigheder en Tilfredsstillelse at have ham tilstede under vore Forhandlinger.

Krieger boede i en stor og rummelig Villa i Rosen-

vænget. Blandt hans Værelser, var der en stor Sal, der var helt opfyldt med hans mange Bogreoler. En stor Flothed udfoldede han med Hensyn til disse Bøger, og mange ere sikkert de Mennesker, der efter Kriegers Død have nydt godt af hans i stor Maalestok drevne Liberalitet ved at modtage Foræringer efter ham af disse Værker.

Min Attraa paa Retsvidenskabens Omraade har alle Dage været rettet paa at blive Dommer.

Fra det juridiske Fakultet havde jeg gentagne Gange Tilbud om at blive Professor, men jeg har altid modstaaet alle Fristelser i denne Retning, simpelthen fordi jeg ikke tiltroede mig tilstrækkelig Dygtighed og Udholdenhed til denne Stilling.

I 1879 blev jeg udnævnt til Assessor i Kriminal- og Politiretten.

Min Glæde ved nu at komme ud af de subalterne Stillinger og overtage et selvstændigt Dommerembede var stor og bragte mig meget hurtigt ind i Forhold, under hvilke jeg har følt mig meget lykkelig.

I Spidsen for Kriminal- og Politiretten stod dengang Konferensraad Drewsen, en ualmindelig statelig og smuk Mand, der ved den Interesse han har udvist for at fremme Foreningen af 1837 har gjort sig i høj Grad fortjent af Offentligheden. Denne Forenings Formaal er at støtte Personer, der ere komne

i Konflikt med Straffeloven, og stræbe efter atter at bringe dem paa ret Køl.

Drewsen levede under gode Forhold, og efter Dagens Arbejde følte han sig sikkert glad ved at pleje sin kære Have i Rosenvænget.

Strax efter at jeg var kommen ind i Kriminalretten, inviterede Drewsen os Assessorer til en Frokost i Villaen derude. Der traf vi en Datterdatter af ham, en ualmindelig nydelig ung Dame, Baronesse Stampe. Hun blev senere gift med Københavns nuværende Overpræsident, Kammerherre Jonquières, men er allerede for flere Aar siden afgaaet ved Døden.

Iøvrigt maa jeg tilstaa, at Drewsen ikke var nogen i særlig Grad fremragende Jurist. En særdeles smuk Erindring har jeg dog fra Justitiarius Drewsens Virksomhed i Retten, nemlig den ganske ualmindelig smukt formulerede Formaningstale, som Drewsen holdt til alle de Personer, der havde fremstillet sig for ham til Edsaflæggelse i Paternitetssager, og som navnlig tog Sigte paa den Elendighed, som uægte Børn saa ofte ere udsatte for.

Man kunde virkelig føle sig greben ved at paa-høre Drewsens velinstuderede Formaningstale, og dog skylder jeg Sandheden at sige, at jeg aldrig har oplevet, at en Person, der har fremstillet sig til Edsaf-læggelse, nogensinde er gaaet i sig selv og har af-

staaet fra denne, selv om den har gjort Indtryk af at være falsk eller ialfald i høj Grad mistænkelig.

Efter Drewsen blev Andreas Holmblad min Justitiarius. Han var en langt betydeligere Jurist end Drewsen, og vi yngre Jurister have lært grumme meget af Holmblad. Han var en intim Ungdomsven af den gamle Skuespiller Rosenkilde, og boede en Del af sit Liv sammen med ham. Det er mig, naar jeg tænker tilbage i Aarene, besynderligt at tænke paa, hvorledes de forskellige Generationer i Tidernes Løb række hinanden Haanden. Som Forhørsdommer tror jeg egentlig ikke netop, at Holmblad indtog en særdeles fremragende Plads. Men han var meget original og vittig i Samtale, og som Rosenkildes gamle Ven udrustet med megen Humor.

Efter et temmelig kortvarigt Regimente mistede Retten atter sin Justitiarius, idet Holmblad 1883 afgik ved Døden.

Efter ham fulgte Wallick, der var en klog Mand, som i sit Udseende i paafaldende Grad mindede om en snild gammel Ravn. Jeg mindes Wallick med megen Sympathi, og en dygtig Forhørsdommer var han utvivlsomt; udrustet med en ikke ringe Ihærdighed til at trænge tilbunds i en Sag.

Wallick var, ligesom Holmblad, ugift, noget der præger sin Mand. Angaaende Wallicks vistnok eneste

nærmere Forhold til en ung Kvinde, der var paa Besøg her i Byen, var han meget aabenhjertig. Han fortalte, at han i sine unge Aar havde lært en ung vestindiensk Dame at kende, der var paa Besøg her i Byen, og da hun var ved at rejse tilbage, og allerede ombord paa Skibet her i Havnen, hvortil Wallick fulgte hende, var hun, som Svar paa nogle Afskedsord fra ham, atter hoppet i Land, og havde forlovet sig med ham, men kun for at lade sig more i København Sæsonen ud. Da Sæsonen var til Ende, forsvandt hun atter hjem til Vestindien, efterladende Wallick lidt ærgerlig over den Behandling, der var bleven ham til Del. Man fortalte senere, at denne Fremgangsmaade ikke skulde være et ualmindeligt Træk hos vestindiske Damer.

Med alle mine Kolleger stod jeg paa den bedste Fod, og der er ikke en eneste af dem, ved hvem min Tanke ikke med Glæde og Paaskønnelse dvæler. Naturligvis var Evnerne højst forskelligt fordelte mellem dem, men kære Kolleger og samvittighedsfulde have de alle været.

Som de mest fremragende maa jeg nævne Gottlieb Jensen, Vitus Ingerslev, Johannes Ipsen, Just Thiele og Harald Paulsen.

I de Aar spadserede jeg om Aftenen ret jevnligt langs med Søerne, og mødtes ofte dér med Wallick

2. marts 1858
L. Bucher J. M. Lassen Niels Lassen Niels Lassen
L. Bucher J. M. Lassen Niels Lassen Niels Lassen

og Thiele, med hvilke jeg havde mange interessante Samtaler. Thiele var en prægtig og fin Mand, der desværre havde en Hjertefejl, som ikke spaaede ham noget langt Liv, og for hvilken han ogsaa pludselig bukkede under, kun altfor tidligt.

Johannes Ipsen, som ogsaa senere var min kære Kollega i Overretten, og som jeg i det Hele taget har arbejdet meget sammen med, var en ualmindelig overlegen juridisk Begavelse, en fin og nobel Personlighed.

I et nærmere Forhold kom jeg i mine unge Dage til Assessor Harald Paulsen og hans Broder Lægen Axel Paulsen. De vare Søner af Etatsraad, Auditor Axel Paulsen, og kække, unge Mennesker. Den ældste Harald Paulsen var en Del ældre end jeg. Han gik med som Soldat i Krigen, kæmpede med kægt Mod, blev senere Auditor og døde som Højesteretsassessor. Begge Brødrene vare i Besiddelse af store fysiske Kræfter, og vare dygtige Sportsmænd, navnlig ivrige Jægere. Naar Knortegæssene viste sig i Farvandet, kunde man ikke holde dem hjemme.

Det hændte desværre et Efteraar, da de med deres Svoger Lægen Peter Warming var paa Jagt efter Knortegæs med Sejlbaad, at Baaden ved en ufor-sigtig Kovending kuldsejlede, og Warming mistede Livet, som man først troede ved Drukning; senere

mente dog de Læger, der obducerede ham, at han, der var en meget svær og blodrig Mand, var omkommen ved Anstrængelsen under Forsøget paa at holde sig oppe. Denne Paastand begrundede de paa, at der ikke fandtes Vand i hans Lunger. Warming efterlod sig Hustru og tre smaa Børn.

Af Brødrene Paulsen stod Axel Paulsen mig nærmest som min intime Ven. Han var et ualmindeligt lyst Hovede, hvem en stor Fremtid syntes at være forbeholdt. Han blev hurtigt befordret til Stabslæge, og Posten som Generallæge for Hæren syntes efter den almindelige Mening at være ham sikker. Til stor Sorg for mig og hans mange Venner blev han imidlertid uventet angreben af en Galdestensbetændelse og døde under Operationen eller kort Tid efter denne.

Det var iøvrigt i disse Aar højst bevægede Tider for os i Kriminal- og Politiretten, idet der jævnlig henvistes store Kommissionssager til os navnlig mod Personer, som vare mistænkte for Brandstiftelse.

Desuden maa jeg nævne de store kriminelle Sager mod Folketingets Formand Christen Berg og Inkvisitionerne Noes og Nielsen, der vakte saa stor Opsigt i Offentligheden. Sagerne bleve behandlede af Assessor Ipsen, der udfoldede en sjelden Dygtighed ved Behandlingen af dem.

Efterat Ipsen havde tilendebragt sin Undersøgelse

viste han mig den Tillid at foreslaa mig udnævnt som Meddommer i denne Sag, hvorefter vi i Forening paakendte Sagen og enedes om Dommens Affattelse.

I Spænding har jeg naturligvis været under en Mangfoldighed af Sager, men i ingen i tilsvarende Grad som i denne, da Paadømmelsen frembød forskellige Vanskeligheder og kostede os betydeligt Hovedbrud, og i kortere Tid endog gav Anledning tilforbigaaende Meningsforskel mellem os Dommere indbyrdes.

De fleste Sommerferier tilbragte min Hustru, vor Datter og jeg i disse Aar i Gelsted Præstegaard, hvor vi førte et glad Samliv. Min Svoger Jens Karstensen var Præst der, og Præstegaarden var hyggelig med en dejlig stor Have. Min Søster var musikalsk og spillede smukt Klaver til stor Glæde for os alle. Den Kreds, der samledes ved Maaltiderne i Præstegaarden, var munter og fornøjelig. De ældste Medlemmer spillede om Aftenen L'hombre eller Whist.

Min Søsters Svigerfader, den gamle Provst Karstensen, der døde i en Alder af 74 eller 75 Aar, var i Huset hos sin Søn, og foruden ham hans Svoger Justitsraad Kjeldsen, der levede nogle faa Aar længere. Begge disse gamle Kavallerer vare gemytlige Mænd, der ofte morede sig med at drille hinanden. En stor Konkurrence mellem dem opstod der paa

min Søsters Fødselsdag, hvor de bestræbte sig for at overbyde hinanden ved Galanterier. Sine Maaltider plejede Justitsraad Kjeldsen at slutte af ved at spise nogle store Humpler fed Ost. Naar Provsten saa rakte ham Brødbakken med Spørgsmaalet, om han ikke vilde foretrække at faa en Bid Brød til Osten, havde han det staaende Svar: »Nej Tak! min Ven, jeg er ingen Fraadser.« Jeg har adskillige Gange, naar Justitsraaden forlod os for at spadsere sin Aften-tur, til Afsked i Skælmeri hørt ham sige til Provsten: »Vil Du hilse din pukkelryggede Familie,» hvortil Provsten saa i dybeste Alvor svarede »mange Tak.« Spillede Justitsraaden i Kortspil Hjerter Dame ud, forsømte han aldrig at sige »Tretten Sie einmal hervor Mamsell Petoletti.« Naar vi kørte i Skoven fyldte Kjeldsen sine Lommer med Kobberskillinger, som efterhaanden fordeltes mellem de Børn, der vare os behjælpelige med at aabne Lede paa Vejene eller udførte andre Smaatjenester for os.

I sine unge Dage havde Justitsraad Kjeldsen været Urmager, men han kom i en meget tidlig Alder i Venskabsforhold til Kabinetssekretær Trap, og uddannede sig, maaske ved Traps Hjælp, til stor Færdighed i flere europæiske Sprog og endte med at faa en Ansættelse i Kabinettet som Arkivar. Naar der i Kabinetssekretariatet opstod Vanskeligheder med Hen-

syn til Tydningen af et Skriftstykke, var Kjeldsen Manden for at finde ud af Vanskelighederne. Kjeldsen levede derfor en stor Del af sit Liv i sit kære Arkiv og forlod det sikkert kun ugerne. Derved hændte det, at han engang, en Søndag, reddede Livet for en stakkels Skorstenfejerdreng. Denne havde paa det gamle Christiansborg Slot forvildet sig ind i nogle indviklede Skorstensrør, saa at han ikke kunde finde ud igen. Pludselig, medens Kjeldsen alene var tilstede i sit Arkiv, hørte han nogle Lyd, der syntes ham at komme fra Skorstenen. Da Lyden gentog sig, bankede Kjeldsen paa denne og mente at spore en Banken som Svar. Han gjorde Allarm, fik tilkaldt Hjælp og hugget Hul paa Skorstenen. Inde i denne fandtes da den stakkels Dreng, som saaledes lykkelig blev befriet fra sit forfærdelige Fængsel.

I 1882 havde Familien den Sorg at miste den gamle kære Provst Kristen Karstensen efter en Lungebetændelse, som i Løbet af nogle faa Dage lagde ham i Graven. Det var et smerteligt Tab for alle i Præstegaarden. Jeg husker, at jeg i Anledning af Begravelsen tog over Store Bælt i et forrygende Uvejr, en ligefrem Brandstorm. Der blev af Menighederne i Gelsted og Rørup udvist den største Deltagelse ved Begravelsen. Kirken var fyldt med Blomster og Kranse, og paa Gaardspladsen i Præstegaarden var

der rejst en anselig Æreport, gennem hvilken Provsten af de Tilstedeværende blev baaret lige ned til Graven, og der lagt til Hvile af mange kærlige Hænder. Min Svoger Jens Karstensen talte ved Graven, og ligeledes talte der den saa højt ansete Præst og Politiker Pastor Mørk-Hansen. Denne talte over Ordene »Mindet lader som Ingenting, er dog et lønligt Kildespring«. Man mærkede tydeligt paa Mørk-Hansens Tale, hvor kær en Kollega den gamle Provst havde været for ham. Talen gjorde et stærkt Indtryk paa alle de Tilstedeværende.

Den følgende Sommer var saa den første, min Hustru, vor lille Pige og jeg tilbragte, om jeg saa maa sige, paa egen Haand. Vi besluttede os til i nogle Uger at tage Ophold i Troense paa Taasinge, hvor vi traf mange rare Mennesker, og trods et endogsaa for dansk Klima ualmindeligt slet Vejr, befandt vi os vel der. Efter Bestemmelsen tog vi derfra til Flensborg, for at se de kære gamle Steder igen og vise vor lille Pige vor Barndomsegn. Denne Rejse var dog nærmest en Skuffelse for os. Den dejlige Natur var der vel endnu, men Adelby Præstegaard og navnlig Præstegaardshaven var meget forandret, daarlig holdt og forfalden, og vidnede om, at Præstens pekuniære Forhold maatte være ringe.

Nogle faa af de gamle Landsmænd fandt vi jo,

men kun faa, og Sproget, det morsomme Plattysk, hørtes sjældent. Det var nu nærmest det Højtyske, vi hørte, og den kære gemytlige Klang i vort gamle Barndomssprog var næsten forsvunden.

Jeg husker vor Glæde, da vi ombord paa et lille Dampskib i Fjorden spurgte, om vi kunde faa noget at spise, og Tjeneren paa Plattysk svarede: »Jaa, vi hem noch en Styck Flesch«, og derefter lovede os en Bøf.

Hvad der imidlertid var det mest forknyttende for os Danske var det Præg af Tyskhed, som nu hvilede over hele Flensborg, lige meget, hvorhen man vendte sig. Byen var i Aarenes Løb blevet meget forandret, og det preussiske Regime mærkedes i Alt.

Som det saa ofte gaar, det vi havde forladt og i Tankerne længtes tilbage til, var ikke det, vi fandt.

Vor Kærlighed til Slesvig var vel nok uforandret den samme, men Skuffelsen ved Gensynet gjorde, at vi uden stor Sorg vendte hjem igen til det daglige Liv i København.

